

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**Anne Babası Boşanmış Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumu ile
Anne Babası Evli Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumunun
Karşılaştırılması**

**Halime MADEN
134102051**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Alper EVRENSEL

İstanbul – 2015

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 134102051
Öğrenci Adı Soyadı	: Halime Maden
Anabilim Dalı	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Danışmanı	: Yrd.Doç.Dr. Alper Evrensel
Tezin Başlığı	: ANNE BABASI BOŞANMIŞ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK TUTUMU İLE ANNE BABASI EVLİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK TUTUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 03.06.2015	Saati	: 11:00
-----------------	--------------	-------	---------

Öğrenci Savunmaya : **GELDI**

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ   **OY ÇOKLUGU**

- Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez **KABUL** edilmiştir.
- Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ** için ..... ay **EK SÜRE** verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. *(en fazla 3 ay)*
- Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin **REDDEDİLMESİ** kararı alınmıştır.

Savunmada Tezin Başlığı : **Değişmedi.**   **Değişt.**

Tezin Yeni Başlığı :

Öğrenci Savunmaya : **GELMEDİ**

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ ile REDDEDİLMİŞTİR.

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Yrd.Doç.Dr. Alper Evrensel	
Danışman Üye	Yrd.Doç.Dr. Habib Erensoy	
Üye	Yrd.Doç.Dr. Ahmet Emre Sargın	
Üye		
Üye		

(Tüm durumlarda jüri üyelerinin tez değerlendirme raporları (form YL-13) gerekir.)

Tarih : 03/ 06/ 2015

Sayı No :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen ve Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisinin Tez Savunma Sınav Tutanağı ve eklerinin Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

.....
Anabilim Dalı Başkanı

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Anne babası boşanmış üniversite öğrencilerinin evlilik tutumu ile Anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutumunun karşılaştırılması*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21.05.2015

Halime MADEN

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma s¼recinde değerli zamanını ¼zenle bana ayıran tez danıŐmanım Yard. Doç. Dr. Alper EVRENSEL başta olmak ¼zere t¼m hocalarım ve meslektaŐlarım; veri toplama s¼recinde desteklerini esirgemeyen akademisyen arkadaŐlara; sevgi dolu bir evliliğin kıymetini anlamama vesile olan, maddi manevi her konuda yanımda olan sevgili anne ve babama; yıllardır olduğu gibi bu s¼rete de birikimini hiç esirgemeyen, eviri konusunda yardımcı olan dostum ve meslektaŐım Canan BAYGUR'a; araştırmanın ¼zellikle veri toplama s¼recinde yardımlarıyla yanımda olan kıymetli dostum ve meslektaŐım Merve ERDOğAN ve eŐi Hamza ERDOğAN'a; araştırmanın bel kemiğini oluşturan ¼lek formlarını ¼zenle dolduran katılımcılara ve zorluklara direncimi arttıran herkese sonsuz minnet ve Ő¼kranlarımı sunuyorum.

Halime MADEN

MADEN, Halime, Yüksek Lisans, İstanbul, 2015

Anne Babası Boşanmış Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumu ile Anne Babası Evli Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumunun Karşılaştırılması

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; anne babası boşanmış üniversite öğrencilerinin evlilik tutumu ile anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutumu arasında bir farkın olup olmadığını araştırmaktır. Anne babaların boşanmış olmasının üniversite öğrencilerinin evlilik tutumuna etkisinin araştırılması ve anne babaları evli olan üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarıyla karşılaştırmak araştırmanın amacıdır. Anlamli bir farklılık saptanarak tartışmalar sonucu tavsiyelerde bulunmak, evlilik ve aile üzerine görüşler sunmak hedeflenmektedir.

Sağlıklı bireyler, sağlıklı ailelere; sağlıklı aileler, sağlıklı bireylere gebedir. Bu minvalde hayatın ilk anından başlayarak her konuda rol model alınan anne ve babanın boşanmış ya da evli olmasının bireyin gelecekte kuracağı aile kurumuna etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Boşanmanın istatistiksel olarak sunulan kanıtlar ışığında hızla arttığı bir gerçektir. Gelecek nesillerin sağlam aileler ve sağlıklı evlilikler kurabilmesi açısından bu araştırma önem arz etmektedir.

Hipotez, anne babası ayrı üniversite öğrencilerinin evlilik tutumunun daha olumsuz olacağı yönünde kurulmuştur. Araştırmaya 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin yedi bölgesinden ve farklı illerden olması göz önünde bulundurularak on üç üniversitenin farklı fakülte ve bölümlerinde öğrenim gören 304 öğrenciden veri toplanmıştır. Ancak; eksik doldurma, ölçeğin uç değerlerine sahip olma, kontrol maddelerinde hata yapılması gibi bazı aksaklıklar sebebiyle araştırma analizine 260 öğrenci alınmıştır. Katılımcı seçiminde farklı yaş gruplarına ve cinsiyetlere yer vermeye özen gösterilmiştir. Öğrencilerin 101'inin anne babası evli, 159'unun anne babası boşanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı bekarlıdır. Araştırmada, 2014 yılında yayınlanan *İnönü Evlilik Tutum Ölçeği* uygulanmıştır. Ölçek sonucu çıkan yüksek puan olumlu tutumu, alçak puan olumsuz evlilik tutumunu işaret etmektedir. Uygulanan ölçek sonucunda elde edilen verilere Bağımsız İki Örneklem T Testi

MADEN, Halime, Master Program, Istanbul, 2015

Comparison of University Students' Attitudes Toward Marriage From Divorced Families and Married-Parent Families

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate whether there is a difference between attitudes toward marriage of university students from divorced families and married-parent families. Also, the aim of this study is to research of the effects of parental divorce on university students' attitudes toward marriage and to compare with university students' attitudes toward marriage from married-parent families. It is intended to make recommendations as a result of the discussions by identifying a significant difference and to provide views on marriage and family.

Healthy individuals occur from healthy families; healthy families occur from healthy individuals. In this manner, the parents are role models for their children on every subject from very first moment of life and their situation of being divorced or married is thought to be the effects over established families in future of individuals. Divorce is a fact that increases rapidly, in light of the evidence presented statistically. This study is important in terms of establishing strong families and healthy marriages of future generations.

Hypothesis is built on that university students from divorced families would be more negative attitudes toward marriage. In the research, data were collected from 304 students of different faculties and departments of thirteen university considering to be from Turkey's seven regions and different provinces in the 2014-2015 academic year. But, 260 students were included in the research analysis, because of several problems such as incomplete filling, having extreme values of scale, making errors in the control items. Care has been taken to be included in the selection of participants from different age groups and genders. Parents of 101 students are married, parents of 159 students are

divorced. All of the participants in the research are single. In the study, İnönü Attitudes Toward Marriage Scale which published in 2014 were applied. As a result of scale, high scores indicates positive attitude toward marriage; low scores indicates negative attitude toward marriage. As a result of applied scale, Independent-Samples T-Test analysis was conducted to obtained data. These findings and in the light of the findings of the research were reached a conclusion by discussing.

The result of applied analysis was considered to be a significant difference on Attitudes Toward Marriage between university students with married parents and university students with divorced parents because of the sig.(2-tailed) is .000 which is less than 0.05.

Key Words: *marriage, university students, attitude toward marriage, divorced parents*

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	i
Teşekkür	ii
Özet.....	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.2. Problem Cümlesi	4
1.3. Hipotez	4
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Örneklem	5
1.7. Sayıtlılar	5
1.8. Sınırlılıklar.....	6

BÖLÜM 2

KURAMSAL AÇIKLAMALAR, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR VE YAKLAŞIMLAR	7
2.1. Evlilik	8
2.2. Aile Olmak	11
2.2.1. Bağlılık	11

2.2.2. Kıymet Bilme.....	11
2.2.3. Birlikte Zaman Geçirmeye İsteklilik	11
2.2.4. Etkili İletişim Örüntüleri.....	12
2.2.5. Dindarlık/ Tinsel Oryantasyon	12
2.2.6. Kriz Durumlarını Pozitif Bir Şekilde Ele Alma Yetisi.....	13
2.2.7. Destekleme	13
2.2.8. Açık Roller.....	14
2.2.9 Gelişimi Destekleyen Yapılar ve Gelişim Örüntüleri.....	14
2.3. Rol Model Olma	14
2.4. Boşanma ve Çocuk	16
2.4.1.Dışsallaştırma Sorunları.....	18
2.4.2.İçselleştirme Sorunları	18
2.4.3.Akademik Yeterlilik	19
2.4.4.Sosyal Yetersizlik	19
2.4.5. Yetişkinlik Boyunca Psikolojik İşlevsellik.....	19
2.4.6. Yakın İlişkiler	20
2.5. Boşanmış Aile, Çocuk ve Evlilik Düşüncesi.....	20
2.6. Aile ve Evlilikle İlgili Yaklaşımlar	24
2.6.1. Sistem Yaklaşımı	24
2.6.2. Davranışçı Yaklaşım.....	25
2.6.3. İletişim Yaklaşımı.....	27
2.6.4. Bilişsel Yaklaşım	28

BÖLÜM 3

YÖNTEM.....	30
3.1. Çalışma Grubu.....	30
3.2. Veri Analizi	30
3.3. İnönü Evlilik Tutum Ölçeği	31
3.4. İşlem Yolu	31

BÖLÜM 4

BULGULAR	33
4.1. Bağımsız Örneklem T Testi.....	33
4.1.1. Anne Babası Evli ve Ayrılmış Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumları	33
4.1.2. Anne Babası Evli ve Ayrılmış Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumları Arasındaki Farklılıklar.....	34

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM.....	35
SONUÇ	39
Kaynakça	42
Ekler	45
Ek 1. İnönü Evlilik Tutum Ölçeği	45
Özgeçmiş	48

BÖLÜM I

GİRİŞ

Evlilik aile kurmak için atılan ilk adımdır. Evlilik, kişilerin kendilerine en uygun olduğunu düşündüğü, ilgi, sevgi ve çekim duyduğu kişilerle hayatlarını birleştirme eylemine ve hayatın getirdiği sorumluluklara ortak olmaya söz vermek olarak tanımlanabilir. Aile: bir çocuğun büyüdüğü ve toplumun bir üyesi haline geldiği; insanların şefkat, güven ve saygıyı buldukları; toplumun temelini ve geleceğinin şekillendiği yerdir (*Ulu, 2003:14*). Ailenin oluşumunu sağlayan evlilik, üyelerinin manevi ve maddi ihtiyaçlarını giderebilen, üyelerinin güvende olmasını sağlayan, üyelerin birbirine karşılıksız olarak yardım ettiği ve sempati duyduğu önemli bir yapıdır (*Sayger, Homrich, Horne, 2000*).

Toplumun temel taşlarından biri olarak nitelendirilen ailenin oluşumunda evliliğin önemi günümüzde giderek artmaktadır. Evlilik, insanın gelişiminde birinci düzeyde rol oynayan ve bir süreç sonucu oluşan en küçük birimdir. Bireyin ihtiyaçlarını karşılayabileceği en doğal ilişki biçimi evliliktir. Kişinin maddi manevi doyum sağlaması, görevlerini iyi bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı çevreye uyum sağlayarak yararlı bir birey olabilmesinde içinde bulunduğu evlilik ilişkisinin önemli katkıları bulunmaktadır. (*Çelik, 2006*)

Evlilik ve aile ile ilgili literatür incelendiğinde evlilik ve aile kavramlarını açıklayan kuramların iç içe olduğu dikkati çekmektedir. Kuramlar aile ve evliliğin humanistik, davranışsal yönünü, eşler arasındaki ilişkinin niteliğinin nasıl olduğunu ve eşlerin birbirlerini nasıl etkilediğini vurgulamaktadır. Teoriler, aile üyelerini etkileyen problemleri (ekonomik, iletişimle ilgili, duygusal, cinsel sorunlar) değerlendirmektedir. (*Çelik, 2006*). Fonksiyonel olmayan ailede eşlerin rolleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle yaklaşımlar, aile ve evliliğin yapısının eşler, çocuklar ve diğer fertler açısından irdelenmesinin önemli olduğunu ve eşlerin beklentilerinin, isteklerinin, umutlarının karşılanmasının aile ve evlilik doyumunu açısından büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca kuramlar açısından aile ve evliliği etkileyen faktörler olarak, ailenin yaşam döngüsü süreci, sosyo-ekonomik düzeyi, eşlerin eğitim düzeyi, etnik

köken, din, cinsiyet rolleri belirtilmekte ve faktörlerin eşler arasındaki doyumu olumlu veya olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (L'abate, 1994).

Evliliğin ve ailenin yapısı tarihsel bir gelişim göstermektedir. Bu süreç boyunca kadın ve erkeğin konumu ve ihtiyaçları da değişmektedir. Evliliğin ve ailenin, son yüz elli yılda geleneksel yapısı (kadının evde sürekli olarak çalıştığı, erkeğin para kazanmakla yükümlü olduğu evlilikler) farklılaşmış ve eşlerin rolleri değişmiştir. Hemen hemen tüm aileler yapısal olarak zaman içinde değişim göstermektedir. Her aile üyesi, yaş açısından, ekonomik koşullar açısından, kültürel, duygusal ve fiziksel olarak, inançlar ve ilişkiler açısından büyük değişim yaşayabilmektedir. *Everett (1990)*, aile ve evlilik yapısının son 60 yıl içerisinde değişim gösterdiğini, aile ve evlilik çalışmalarının benzer yaklaşımlarla açıklandığını ifade etmektedir.

Son yıllarda Türkiye'de evlenme sayısında düşüş görülürken, boşanmalarda ise tersi bir durumun söz konusu olduğunu yapılan istatistikler göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun resmi verilerine göre ülkemizdeki evliliklerinin boşanma ile sonuçlanması her yıl artış göstermektedir. (*TUIK, 2011*)

Geleneksel evliliklerde örneğin; eşlerden biri (koca) çalışmakta, kadın ise evinin işleri ve çocukları ile ilgilenmektedir. Günümüz aile yapısında evlilik değişmektedir. Bu değişim evlilikte eşler arasındaki uyumun tekrar sağlanmasını gerektirmektedir. Evlilikte uyumun bozulmasına neden olan diğer etkenlerin, evlenme yaşı, düşük sosyo-ekonomik düzey, evlenmeden önce eşlerin uyumu (flört) ve çocuk sayısı olduğu belirtilmektedir (*Douglass, 1995*).

Boşanmış eşler, parçalanmış aileler, tek ebeveynli çocuklar üzerine yapılan araştırmalar son yıllarda literatürde artış göstermektedir. Tek ebeveynli çocukların şayet iki ebeveynle de sağlıklı ilişkisi yoksa ne gibi sorunlar yaşanacağı açısından yapılan araştırmaların sayısı günden güne artmaktadır. Nitekim Klinisyenler, çocukların terapide bildirdikleri üzere boşanmanın negatif sonuçlarına sıklıkla vurgu yapmaktadır (*örn. Kalter, 1990; Wallerstein & Blakesle, 1989*). Dışsallaştırma sorunları; söz dinlememe, saldırganlık, suça eğilim, İçselleştirme sorunları; depresyon, kaygı, düşük benlik saygısı, Sosyal yetersizlik, Yetişkinlik boyunca psikolojik sorunlar, Akademik yetersizlik gibi konular üzerine tartışılan en önemli sorunların başında gelmektedir. Yurt

dışında ve yurt içinde yapılan bir çok araştırma bu verilerin doğruluğunu kanıtlar düzeydedir. (örn; Zill v.d., 1993; Zill & Schoenborn 1990). Ancak tüm bu sorunlarla beraber bir önemli konu daha vardır; anne babası ayrı çocukların yakın ilişkiler kurmada yaşayabilecekleri problemler. Evlilik, karşı cinsle iletişim, uzun süreli ilişkiler, ikili ilişkiler gibi konularda bu çocukların problem yaşadıkları araştırmalarca ön görülmüştür. (örn; Haurin, 1992).

McLanahan ve Sandefur (1994), boşanmanın bir risk faktörü olduğuna işaret eden en güçlü kanıtların bir kısmını derlemiştir. Bu nüfusbilimciler, tek ebeveynlik ile çocukların psikolojik refahının liseyi bırakma ve ergen gebeliği gibi bazı önemli göstergeleri de içeren birkaç ölçütü arasındaki ilişkiyi belgelemek amacıyla beş farklı ulusal anket çalışmasından gelen verileri analiz etmiştir. Beş anket çalışmasının her birinde, tek ebeveynlik, bu iki ölçütte anlamlı düzeyde daha fazla risk ile ilişkilendirilmiştir. Liseyi bırakma riski, tek ebeveynli ailelerin çocuklarında ebeveynleri evli olan çocuklardan yaklaşık iki kat daha fazladır. Risk, ergen gebeliği konusunda ise yaklaşık iki kat daha yüksektir. Her iki sonucun da ortaya çıkması riski, hiç evlenmemiş ailelerin çocukları için boşanmış ailelerin çocuklarına göre bir miktar daha fazladır; yine de, boşanmış ailelerin çocuklarının liseyi bırakma ve ergenlik döneminde çocuk sahibi olma riski, evli ailelerin çocukluklarına kıyasla iki kat yüksektir (*McLanahan, Sandefur, 1994*).

Rol model, Kişinin hedeflerini, tutumlarını veya davranışlarını örnek aldığı, özdeşim kurduğu ve taklit etmeye çalıştığı insanlar veya gruplardır. Model alma bir psikolojik süreçtir ve çok erken yaşlarda başlar. Bebeklik yıllarından itibaren gelişim süreci boyunca, bireyin kendisine model aldığı kişilerin özelliklerini benimseyerek bir anlamda sosyalleşir. Hayata ilk adım atılan yer ailedir. Kişiliğin, sosyalliğin, yaşam biçiminin dolayısı ile hayata karşı duruşun öğrenildiği ilk yer ailedir. Bunları öğreten, örnek teşkil eden ilk kişilerde anne ve babadır. Tüm bunlar ekseninde boşanma ve benzeri durumlar çocukların evliliği, aile kurumunun farklı öğrenmelerine ve antipati duymalarına sebep olabilir.

1.1. Problem Cümlesi

Anne babalarının boşanmış olmaları bireylerin evlilik tutumlarını etkiliyor mu?

1.2. Hipotez

H0: Anne babası boşanmış üniversite öğrencilerinin evlilik tutumları ile Anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutumları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H1: Anne babası boşanmış üniversite öğrencilerinin evlilik tutumları ile Anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

1.3 Araştırmanın Amacı

Anne babaların boşanmış olmasının üniversite öğrencilerinin evlilik tutumuna etkisinin araştırılması ve anne babaları evli olan üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarıyla karşılaştırmak araştırmanın amacıdır. Anlamlı bir farklılık saptanarak tartışmalar sonucu tavsiyelerde bulunmak, evlilik ve aile üzerine görüşler sunmak hedeflenmektedir.

1.4 Araştırmanın Önemi

Evlilik, toplumsal bir kurum olarak insanı geliştiren bir özellik barındırmaktadır. Evlilik dünden bugüne yaşam şartlarının farklılaşmasıyla beraber bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim olumlu sonuçlara yol açmakla beraber olumsuzlukları da getirmiştir. Özellikle eşler arasında yaşam biçimi, maddi konular, iletişimsizlik, kişisel faktörler gibi bir takım problemlere neden olmaktadır. Yaşanan çatışma ailenin diğer üyelerini yani çocukları bir çok konuda olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkileşim onların kendi yaşam alanlarında başarısız ve mutsuz olmalarına neden olmaktadır. Kuzgun (1999), ebeveynlerin çocuklar için en yakın özdeşim modelleri olduğunu ve özellikle kişiliğin formatif yıllarında ana-baba tutumlarının çocuklarda temel karakteristiklerin oluşmasında baş rolü oynadığını belirtmektedir. Anne baba örnek alınarak hayata hazırlanan çocuklar aile kavramını olumsuz tasarımlarla öğrenir. Cinsiyet rollerini, anneliği ya da babalığı olumsuz şemalara oturarak gelecekte kuracağı aile noktasında dahi sorunlar yaşayabilir.

Sağlıklı bireyler, sağlıklı ailelere; sağlıklı aileler, sağlıklı bireylere gebedir. Bu minvalde hayatın ilk anından başlayarak her konuda rol model alınan anne ve babanın boşanmış ya da evli olmasının bireyin gelecekte kuracağı aile kurumuna etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Boşanmanın istatistiksel olarak sunulan kanıtlar ışığında hızla arttığı bir gerçektir. Gelecek nesillerin sağlam aileler ve sağlıklı evlilikler kurabilmesi açısından bu araştırma önem arz etmektedir.

Evlilik evrensel bir kurum olsa da kültüre özgü bir takım özellikleri içinde barındırmaktadır. Kağıtçıbaşı (1996), ailedeki bireylerin (anne-babaların) kendi rollerini, rollere bağlı değerlerini çok farklı algılayabileceğini ve böyle bir durumun kültürden kültüre değişim gösterebileceğini belirtmiştir. Yapılacak olan bu çalışma kültürümüze özgü bir yön taşıması, ülkemiz de gerçekleşmiş olması açısından da gerekli görülmektedir.

1.5 Örneklem

Araştırmaya 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin yedi bölgesi baz alınarak İstanbul, Çanakkale, İzmir, Kütahya, Muğla, Antalya, Konya, Ankara, Zonguldak, Artvin, Elazığ, Gaziantep gibi farklı illerde bulunan on üç üniversitenin farklı fakülte ve bölümlerinde öğrenim gören 304 öğrenciden veri toplanmıştır. Ancak; eksik doldurma, ölçeğin uç değerlerine sahip olma, kontrol maddelerinde hata yapılması gibi bazı aksaklıklar sebebiyle araştırma analizine 260 öğrenci alınmıştır. Katılımcı seçiminde farklı yaş gruplarına ve cinsiyetlere yer vermeye özen gösterilmiştir. Öğrencilerin 101'inin anne babası evli, 159'unun anne babası boşanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı bekarıdır. Anket uygulaması sınıf ortamında gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir.

1.6 Sayıtlar

1. Katılımcılar'ın anket sorularına içten ve dürüstçe tüm sorulara cevap verdikleri kabul edilmektedir.
2. Katılımcılar araştırma evrenini temsil edebilecek düzeydedirler.
3. Anket ve kişisel bilgi formu amaca uygun olarak tercih edilmiştir.

1.7 Sınırlılıklar

Bu araştırma aşağıda belirtilen sınırlılıklar içerisinde yürütülmüştür.

1. Bu çalışma üniversitelerin 2014-2015 eğitim yılında öğrenim gören bekar üniversite öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Araştırmada incelenen *İnönü Evlilik Tutum Ölçeği* ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR VE YAKLAŞIMLAR

2.1. Evlilik

Evlilik, bireyin hayatının birçok yönünü etkileyen önemli bir kurumdur. Kişinin, evlilik doyumunu veya temel ilişkileri, onun yaşamdaki mutluluğunu etkileyen önemli bir etkidir. Literatür incelendiğinde evlilik üzerine bir çok tanımla karşılaşılmaktadır. Evlilik , günümüzde yasalar ve toplumsal kurallara göre aile kurumuna hukuki bir nitelik kazandıran ve yeni bir aile kurmanın tek ve meşru yolu olarak kabul edilen bir kurumdur (*Kayhan ve Seçkin, 1999*). Toplumun hangi kesiminden olursa olsun bireyler, belli bir yaşa geldiklerinde hayatı bir başkasıyla paylaşma ihtiyacı duyarlar ve kendilerine uygun bir eş bulup evlenirler (*Ondaş, 2007*). Glen (*1990*) evliliğin, bireyin yaşam süresini uzattığını, psikolojik ve bedensel sağlığını koruduğunu, mutluluğunu arttırdığını belirtmektedir. Fowers (*1993*) ise evliliği bireyin benliğini başkasının benliği ile birleştirmesine imkan veren, kişiliğinin gelişmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir kurum olarak görmektedir. Evlilikle ilgili olan tanımlar bize evlenmenin, yeni bir aile kurmada ön koşul olduğunu göstermektedir ve evlenme ile aile kurumunun oluşturulması, evliliğe sosyal bir nitelik kazandırmaktadır (*Kayhan, 2011; Kayhan ve Seçkin, 1999*).

Evlilik aile kurmak için atılan ilk adımdır. Dolayısı ile evlilik'in araştırılması kurulacak ailenin sağlamlığı konusu açısından önemlidir. "Evlilik" kavramı, "aile" kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. "Aile" bir grup veya örgüt, "evlilik" ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla oluşturdukları birlikteliktir. (*Çelik, 2006*). İki insan birlikte olmaya başladıkları andan itibaren, daha önceki yaşam biçimlerini (zamanı, mekanı, vb. paylaşmaya ilişkin bir takım durumlarda) değiştirmeye ve yeni etkileşim biçimlerini denemeye başlamaktadır. Bu etkileşim biçiminin tutması oranında, bir çift, yani iki kişilik bir psikolojik sistem oluşabilmektedir (*Gülerce, 1996*). Ayrıca evlilik aile

ilişkinin kurulmasına ilk adımdır. Evlilik ne kadar sağlam temeller üzerine kurulursa, kurulmak üzere adım atılan aile de o kadar sağlıklı ve sağlam temeller üzerine kurulur. Ailenin oluşumunu sağlayan evlilik, üyelerinin manevi ve maddi ihtiyaçlarını giderebilen, üyelerinin güvende olmasını sağlayan, üyelerin birbirine karşılıksız olarak yardım ettiği ve sempati duyduğu önemli bir yapıdır (Sayger, Homrich, Horne, 2000).

Evlilik ve eş seçme konusunda üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada (Özgüven, 1994; akt. Özgüven, 2009), evliliğin neden gerekli olduğu sorusunu öğrencilerin %68'i, "yaşantılarını bir başkalarıyla paylaşmak için" şeklinde cevaplandırmışlardır. Bu sorunun seçenekleri arasında bulunan, çocuk sahibi olmak, ileride yalnız kalmamak, evlilikte cinsel ilişkiye izin verilmesi ve ailenin baskısı gibi cevapların yüzdesi daha düşük çıkmıştır. Yapılan benzer bir araştırmada da öğrencilerin %84'ü yaşamını bir eşle paylaşmak %11'i yalnız kalmamak için ve geleneklerden dolayı, %5'i ise çocuk sahibi olmak için evliliği düşündüklerini söylemişlerdir. (Durmazkul, 1991; akt. Özgüven, 2009).

Smith (1994) evliliğin ailenin oluşumunda ilk basamağı oluşturduğunu belirterek, ailenin sağlıklı veya sağlıksızlığını anlayabilmek için evliliğin incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Gladding (2002), evlilik ve aile kavramlarının birbiriyle ilişkili olduğunu söylemekte, aynı zamanda aralarında farklılığın da olduğunu belirtmektedir.

2.2 Aile Olmak

Aile ve evlilik, farklı sistemler gibi görülse de birbirini tamamlayan yapılar olarak ele alınmaktadır. Bir aileye ait olmak, temel duygusal ihtiyaçları karşılamak, paylaşmak, güvende hissetmek hatta tamamlanmak için gereklidir. Ancak aile, sadece bireysel varoluşun ve gelişimin değil sağlıklı ve gelişmiş bir toplum olabilmenin de gereğidir. Çünkü "Aile, toplumun en küçük birimidir. İlkokulda öğretilen bu tanım, toplum olabilmenin temel gereğini açık biçimde tanımlar. Yani aile, toplumun temelidir. Temeli sağlam olmayan binalar nasıl en küçük sarsıntıda yerle bir olursa, temel aile değerlerine sahip olmayan toplumlar da en küçük krizlerde dağılmaya mahkûmdur.(Araptarlı, N., "İyi Aile Olabilmek", [http://www.durupsikolojimerkezi.com/iyi-aile-olabilmek.](http://www.durupsikolojimerkezi.com/iyi-aile-olabilmek))

Koçinoğlu (1991), “Dünyanın hiçbir yerinde ailesiz bir topluma rastlanmamıştır ve tarihsel olarak en eski sosyolojik kurumlardan biri olan ailenin sağlıklı bir yapıda olması, toplumların refahı, mutluluğu ve güçlülüğü ile doğrudan ilişki olarak görülmüştür” Söylemiyle geçmişten bu güne ailenin her toplum ve o toplumu meydana getiren bireyler için ne kadar mühim olduğunu vurgulamıştır. Ancak değişen zaman, yaşam koşulları, ekonomik koşullar ve buna benzer sebeplerle beraber aileler zaman içinde değişmekte ve gelişmektedir. Bu amaçla bir aile yaşam döngüsü modeli iyi bir yol gösterici olabilir. Aile yaşam döngüsü modeli ilk olarak Evelyn Duvall (1957) tarafından geliştirilmiştir. Model evli çiftler, küçük çocuklu aileler, ergenlik döneminde çocuğu olan aileler, yetişkin çocuğu olan aileler olmak üzere dört evreden oluşmaktadır. Daha sonra aile yaşamı döngüsü modeli sekiz evreye çıkartılmıştır (Nystul, 1999). Duvall (1957), aile yaşamının incelenmesinde sekiz dönem olduğunu belirtmektedir. Bu dönemlerin ilk düzeyini evliliğin oluşturduğu belirtilerek ailenin oluşumunda evliliğin önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. E.G Duvall’un, ailede yaşam döngüsü çerçevesinde oluşturduğu sekiz evre şöyledir:

1. Evli çift : Yeni evlenen ve çocuğu olmayan çiftler
2. Çocuklu aile: İlk çocuğun doğmasıyla beraber 30 aylık süreç
3. Okul çağı öncesi aile: İlk çocuğun 30 ay ile 6 yaş arası olduğu süreç
4. Okul çağı ailesi : İlk çocuğun 6 yaş ile 13 yaş arası olduğu süreç
5. Ergen çocuklu aile: İlk çocuğun 13 yaş ile 20 yaş arası olduğu süreç
6. Yerleştirme yeri olarak aile : Çocuğun ayrılmasına kadar olan süreç
7. Orta yaşta ana babalar: Boş yuvadan emekliliğe kadar olan süreç
8. Aile üyelerinin yaşlanması: Emeklilikten eşlerin ölümüne kadar olan süreç

Bu modelde aile ve evlilik birleştirilmiş bir biçimde gösterilmektedir. *Carter ve McGoldrick (1988)*, aile yaşam döngüsü modelinin iç içe geçmiş birimlerden oluştuğunu ve bu birimlerin oluşumunun evlilikle sağlandığını belirterek eşler arasındaki ilişkinin ve evlilik doyumunun ailenin yaşam döngüsünü olumlu ve olumsuz şekilde etkileyebildiğini belirtmişlerdir.

Duvall’un oluşturduğu bu aile yaşam döngüsüne bir başka örnek Sosyolog Reuben Hill tarafından oluşturulan dokuz dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktaları şöyledir;

1. Kuruluş : Yeni evlenmiş, çocuksuz
2. Yeni anne babalar : İlk çocuk 3 yaşına gelinceye kadar
3. Okul öncesi : İlk çocuk 3-6 yaşlarında
4. Okul çağı ailesi : İlk çocuk 6- 12 yaşlarında
5. Ergen çocuklu aile : İlk çocuk 13- 19 yaşlarında
6. Genç yetişkinli aile : İlk çocuk 22 yaşında yada daha büyüktür.
7. Yerleştirme yeri olarak aile : İlk çocuğun ayrılmasından son çocuğun ayrılmasına kadar
8. Ana-babalık sonrası aile : Çocuklar evden ayrıldıktan sonra, baba emekliye ayrılıncaya kadar
9. Yaşlılık ailesi : Babanın emekliye ayrılmasından sonrası

Hill'in bu evre görüşü sınırlıdır; çünkü evlenmeden birlikte yaşayan yada boşanmış, yeniden evlenmiş çiftlere uygulanamaz. Çalışan kadını dikkate almayışı açısından da özellik çağdaş evlilikler ve günümüz evlilikleri açısından eksiktir.

Mikessell, Lusterman ve McDaniel (1998), ailenin evlilikle başladığını daha sonra çocukların doğmasıyla aile kavramının ortaya çıktığını ve aile yaşamı döngüsünde ilk aşamayı oluşturan evliliğin, ailenin sağlıklı veya sağlıksız olmasını etkilediğini belirtmekte ve aile yaşam döngüsü modelinin, aile ve evliliğin gelişimsel olarak yönünü gösterdiğini vurgulamaktadır.

Aile bir bütündür ve evlilik ailenin temellerinin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle sanayileşme ve endüstrileşme olgusu evliliğin yapısını değiştirmiş olup bu değişim değişen toplumda yaşamı sürdürmek ve uyum sağlamak açısından evliliğin yapısının anlaşılmasının ve iyi bir şekilde değerlendirilmesinin önemini arttırmaktadır. Olson (1993), ailenin yapısının iyi bir şekilde değerlendirilmesi açısından eşlerin evlilik ilişkilerinin anlaşılmasının önemini belirtmektedir. Farley (1990), aile sisteminin anlaşılmasında evliliğin irdelenmesinin aile içindeki zorlukların, problemlerin çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunların anlaşılmasını kolaylaştırabileceğini ifade etmektedir. (Çelik, 2006)

Araştırmalara göre (Krysan, Moore ve Zill, 1990; Stinnett ve DeFrain, 1985), sağlıklı ailelerin şu özelliklere sahip olduğunu tespit etmiştir:

2.2.1.Bağlılık

Sağlıklı aile işleyişinin en temelinde yer alan bir özelliktir bağlılık. Güçlü ailelerde bireyler sadece ailenin refahı ve salamatine değil, aile üyelerinin gelişimine de bir adanmışlık gösterirler (*Thomas, 1992, s. 62*). Ayrıca bağlılık aile üyelerinin aile etkinliklerine zaman ve enerji harcamasında temelinde olan bir etkidir.

Yine, bağlılık ailenin iyi veya kötü zamanlarında gösterilen sadakatlede örüntülüdür. Bağlılığın duyguyla önemli bir bağı vardır. Pittman, (1991)bu konuda bağlılık sorunlarını halledememiş bireylerin veya birbirlerinin bağlılıklarından emin olmayan çiftlerin evlilik ilişkisini sürdürmelerinin ve sağlıklı bir aile olmalarının güçleşeceğini belirtmiştir.

2.2.2. Kıymet Bilme

Aile üyelerinin birbirlerine olan bağlılıkları birbirlerinin kıymetini davranış ve sözleriyle bildiklerini göstermeleriyle daha da güçlenir. *Thomas, (1992)* sağlıklı ailelerin, sağlıklı evli partnerlerin gösterdikleri sevgi, saygı ve övgülerle birbirlerinin benlik saygısını yükselttiğini belirtmiştir. Aileler bu sınırlılıklara saygı duymakla kişisel saldırı ve kavgalardan uzak durmayı başarabilirler.

2.2.3. Birlikte Zaman Geçirmeye İsteklilik

Sağlıklı aileler birbirleriyle hem daha nitelikli hem de daha uzun süreler zaman geçirirler. *Stinnett ve DeFrain (1985)*, Birlikte geçirilen zamanın hoş olması gerektiğini kimsenin tartışmalarla, şikayetlerle geçecek zamandan hoşlanmayacağını, birlikte geçirilen zamanın niteliksel olduğu kadar niceliksel olarakta önem arz ettiğini vurgulamışlardır. Çünkü niceliksel olarak yeterli olmayan zamanın niteliksel olarakta anlamlı olması beklenemez. Birlikte zaman geçirmeyi değerli yapan paylaşılan ve gösterilen duygulardır. Düşünceler paylaşılır ve yaşanan olaylar hakkında paylaşımlar yaşanır, buda birlik ve bütünlük olarak algılanır.

2.2.4. Etkili İletişim Örüntüleri

Brock ve Barnard, (1999) iletişimin, aile üyeleri arasında sözel ve sözel olmayan mesaj alma ve vermeye ilgili olduğunu ve aile içi iletişimi oluşturduğunu söylemiştir. Mesajlar karşıdakini önemser bir şekilde alınır ve verilir. Sağlıklı ailelerde üyeler birbirlerinin mesajlarını dikkatle ve özenle dinlerler. Sadece sözel olanları değil sözel olmayan mesajları da anlar ve iletişime onları da dahil ederler. Bireyler arasında söz yarışmaz. Sırayla ve birbirlerini dinleyerek diyalog kurarlar.

Brock ve Barnard (1999) aile etkileşim özelliklerini listelemiştir. Araştırmacılara göre merak ve isteklilikle dinlemek başta gelen özelliklerdendir. Bununla beraber bu aileler sorunlar hakkında susmak yerine detaylı konuşma yapmaya eğilimlidirler. Aile üyeleri sorunları çözmeye isteklidir. Gergin konuları dahi mizahi bir yönde havayı yumuşatmaya yönelik bir dille konuşma eğilimindedirler. Daha pozitif bir iletişim kurma davranışı içindedirler.

2.2.5. Dindarlık/ Tinsel Oryantasyon

Prest ve Keller, (1995) yaşama yönelik dindarlık veya tinsellik arz eden bir oryantasyon dünyadaki ailelerin çoğunluğunda mevcut olduğunu belirtmiştir. Yaşamın dini boyutlarına katılım, evlilik ve ailenin iyi oluşuna ve sağlığına ilişkin katkıda bulunmaktadır. Tinsel inanışlar ailelerin sorunlarla baş etmelerinde, direnç göstermelerinde ve de kendilerine yaşamda rehberlik eden prensiplerler sunmasından ötürü anlam bulmalarına yardım eder (*Friffith ve Rotte, 1999; Walsh ve Pryce, 2003*). Örnek vermek gerekirse, kişilerin inançları ve spiritüellik adına buldukları etkinlikleri ile yaşamda karşılaştıkları stres yaşantılarını nasıl ele aldıkları arasında yakın bir ilişki vardır (*Cattish ve Knudson-Martin, 2009*). Bilimsel araştırmalara göre din ve tinsellik tarihsel olarak bazı gruplara diğerlerinden daha fazla katkı yapmıştır.

Anthony (1993), Aile üyeleri berabere ölüm, yeni bireylerin doğması ve düğün gibi olaylarda da dini ve spiritüel temalar taşıyan bir beraberlik içinde olduğunu belirtmiştir. Aynı dini veya spiritüel yönelimde olan ve inançlarında içselleştirilmiş bir oryantasyona sahip çiftlerin bu konuda önemli farklılıklar gösterenlere karşın daha fazla evlilik doyumuna sahip olduklarını tespit etmiştir.

2.2.6. Kriz Durumlarını Pozitif Bir Şekilde Ele Alma Yetisi

Ailelerin yaşam döngüleri içerisinde karşılaşılabilecekleri kriz durumları vardır. Genellikle en sık rastlanan kriz durumları beklendik olaylara ilişkindir. Beklendik bir olay demek, tahmin edilebilir olan ve olması muhtemel olaylardır. Kendi yaşamını kurmak, iş bulmak, ya da evlenmek üzere evden ayrılma bu gibi olaylara örnektir. Bu gibi durumlarda meydana gelen olayın doğası bilinmektedir ama detayları duruma özgüdür ve krize yol açabilir. Bu durumun bir şekilde üstesinden gelebilen aileler genellikle istişarede bulunmak, daha tecrübeli bireylerden yardım ve öneri almak, mizahla yaklaşmak ve duygularına yer vermek gibi etkili stratejiler kullanırlar (*Goldman, Schlossberg ve Anderson, 2006*).

Birde görülmesi ya da tahmin edilmesi güç aniden gelişen kriz durumları vardır. (*Goldman ve ark., 1996*). Örnek olarak, Eşlerden birinin beklenmeyen bir sebeple çocuk sahibi olamayacak olması verilebilir. Sağlıklı ve kriz yönetimini iyi yapabilen aileler birbirlerini destekleyerek bu krizin üstesinden gelebilmektedirler.

Kriz durumlarına birde elden gelmeyen kayıplar eklenebilir. *Betz ve Thorngren (2006)*, kayıpları iki grup olarak belirlemişlerdir. Bu gruplar: fiziksel olarak yakında olmasa da psikolojik olarak var olan kişiler ve fiziksel olarak ortamda olup, psikolojik olarak var olmayan bireylerdir. İlk grup askere giden evlat olarak, ikinci grup ciddi hastalığa yakalanmış bir aile üyesi olarak örneklendirilebilir. Sağlıklı aileler bu gibi kriz durumlarının ellerinde olmadığını kontrol edemeyeceklerini kabul eder ve yapıcı olmaya çalışırlar.

2.2.7. Destekleme

Ailenin bir sistem olduğu bilinmektedir. Dolayısı ile bu sistemin zayıf ve desteklenmeye ihtiyacı olan bir alt sistemide vardır. Sağlıklı aileler birlik ve beraberlikle zayıf olan aile ferdini destekleyerek onun güçlü yönlerini ortaya çıkarmayı amaç haline getirirler. Genel olarak aile üyeleri hep birbirlerine destekleyici olsalar da insanın yaşam döngüsünde bazı dönemlerde daha fazla cesaretlendirilmeye ve desteğe ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu dönemler, okula yeni başlama, ergenlik ve fiziksel değişim dönemi, kendi hayalleri ve olasılıkları gerçekleştirmek üzere ailelerinin evlerinden ayrılıp- kendi

fiziksel ve ruhsal mekanlarını ilk kez kurma çabasında olunan genç yetişkinlik dönemi olarak belirtilebilir (*Daniels- Mohring, 1993*)

2.2.8. Açık Roller

Ailede roller bireyler arasındaki tekrar eden karşılıklı etkileşimlere ve etkinliklere yön vermeye yararlar (*Steinhauser, Santa- Barbara ve Skinner, 1984*). Sağlıklı ailelerde roller açık-seçiktir, uygundur, karşılıklı üzerinde anlaşma sağlanmıştır, bireylerin her birinin koşullarına uygundur ve uygulanabilir (*Minuchin, 1974*). Ekonomik gelir kimin kazanacağı gibi bazı roller keskin bazıları aile içi dinamikler çerçevesinde belirlenebilir. Ailelerde roller yaş, kültür ve gelenekler gibi etmenlere göre belirlenir. Sağlıklı ailelerde roller esneklik içinde değiştirilmese müsaittir.

2.2.9. Gelişimi Destekleyen Yapılar ve Gelişim Örüntüleri

Sağlıklı aileler, üyelerine uygunluk arz eden, açık-seçik ve gelişime olanak sağlar yapıda organize olmuşlardır (*Lewis, Beavers, Gossett ve Phillips, 1976; McGoldrick, Gerson ve Shellenberger, 1999; Napier ve Whitaker, 1978*). Bu ailelerde kuşaklar arası koalisyonlara veya sorunlar çoğaltan içgenlere aileyi bir arada tutmanın araçları olarak kullanılmazlar. Bu ailelerde ebeveynler ailede ipleri ellerinde tutarlar. Yine bu ailelerde var olan aile sistemlerin bir arada oluş nedenleri yaş-işlev gibi doğal nedenlerden ötürüdür ve ailenin ihtiyaç duyduğu görevleri yerine getirmek amacı taşır. Sınırları bu şekilde açıkça belirlenmiş ailelerde bireysel gelişime olanak sağlanmış olunur. Aile üyelerinden herhangi biri bu sınırların dışına çıktığında diğerlerinin etkisiyle tekrar çizili sınırların içine çekilir.

2.3.Rol Model Olma

Rol model davranışları başkaları tarafından örnek alınan kişiler için kullanılan bir tanımlamadır. İlk olarak Amerikalı sosyolog Robert K. Merton'ın çalışmalarında kullanılan rol modeli ifadesi zamanla geniş bir şekilde kullanılmaya başlamıştır.

Çocuğun rol modeli seçimini belirleyen birçok faktör vardır. Bunlar; cinsiyet, başarı, güç, gizem, şöhret, sevdiği diğer kişilerin ve toplumun rol model alınan kişiye tutumu, ilgi alanı, rol model aldığı kişiyle iletişim biçimi, onun tarafından kabul görmesi, duygularını paylaşabilmesi, ona karşı yakınlık hissedebilmesi gibi faktörlerdir.

Çocukların hayatlarında anne ve babaların önemli bir yeri vardır. Anne ve babalar çocuğun yetişmesinde kilit derecede öneme sahiptirler. Çünkü anne ve baba çocuk için bir rol model figürüdür. Çocuklar bebeklik döneminden itibaren anne ve babasını taklit ederek ve kendisini onlarla özdeşleştirerek büyür.

Durum böyle olunca anne ve babaların çocukları için iyi bir rol model olmaları zorunludur. Sürekli anne ve babasını taklit eden ve örnek alan çocuk için anne ve babaların da davranışlarında ve yapıp ettiklerinde sorumlu davranmaları zorunludur. Ne söylüyorlarsa ve ne yapıyorlarsa bunun çocuğu nasıl etkileyeceğini çocuğun eğitim sürecinde nasıl bir etkide bulunacağını düşünerek hareket etmeleri gerekir.

Çocukların eğitiminde dolayısıyla somut örneklerin önemi büyüktür. Sadece çocuğa sözel bilgilerle bilgi aşlamak eğitim süreci için eksik kalır ve çocuk gerekli davranışları edinemez. Dolayısıyla anne ve babaların çocuklarına belirttikleri iyi şeyleri kendileri de uygulayarak yapmak durumundadırlar. Örneğin; çocuğa yemeklerden önce ellerini yıkaması gerektiği söyleniyorsa anne ve babanın bunu önce kendilerinin yapması beklenir. Çocuğa, yalan söylemenin kötü bir davranış olduğu belirtiliyorsa, başka insanlara karşı saygılı olunması öğretiliyorsa ebeveynlerin de bu konuda çocuğa örnek olması beklenir. Uzmanlar; ergenlik dönemindeki çocuklar için 'kendinden emin' ve yeri geldiğinde 'otoriter' anne baba modelini öneriyor. Daha küçük yaşlarda çocuğu olan ebeveynlerin ise 'çabuk sinirlenmeyen', 'sakin', 'sevgi dolu' bir rol model olması gerektiğini belirtmektedir.

Yaş ilerledikçe çocukların rol model aldığı kişiler farklılaşabilir, okul döneminde öğretmeni, ergenliğinde ünlü bir sanatçı olabilir ancak anne baba'nın çocuk üzerinde ki modelliği ilk olması hasebiyle çok mühimdir. Yaş ilerledikçe çocuk, çekirdek aile veya geniş aile içinde kendine yakın gördüğü kişiler içinden yeni rol modeller seçebilir. İlerleyen yıllarda ilgi alanının değişimi ve gelişimine göre rol modelleri de değişebilir. Belli bir yaşa kadar kişiliğin büyük bir çoğunluğu gelişmiş olur, bu dönemde de anne

baba en büyük rol model olduğu ön görülmektedir. Dolayısı ile sonradan edinilen rol modellerin kişilik üzerinde ki etkisi kalıcı ya da çok fazla olmayabilir. Rol modeli seçimi bilinç dışı gerçekleşen bir süreçtir. Ancak bunu da belirleyen dünyaya gözünü açtığı andan itibaren etkileşim içine girdiği kişilerin zihninde oluşturduğu veri havuzudur. Bu veri havuzunu oluşturan temel unsurda aile ortamıdır.

Yaşamının ilk yıllarında anneye kurulan iletişim, çocukta güven ve güvensizlik duygularının oluşmasına neden olur. Bebekle annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, onun gelecekte diğer insanlarla kuracağı ilişkilerin temelini oluşturur. Anne, bebeğin etkileşime girme isteklerini reddediyorsa ve ihtiyaçlarına zamanında cevap vermiyorsa bebek güven duygusundan yoksun kalır. Böylece kendine ve çevresine güvenmeyen bireyler yetişir. Bunlara ek olarak olumsuz rol model olan anne baba da çocuğun yakın ilişkiler kurmada insanlara güvenmede zorluk çekmesine sebep olabilir. Yapılan araştırmalar. Anne babası boşanmış bireylerin boşanmaya yahut evlenmemeye eğilimli olduğunu göstermiştir.

2.4.Boşanma ve Çocuk

Sanayileşme ile yaşanan hızlı toplumsal gelişmeler, geçmiş dönemlerden günümüze evliliğin yapısını değiştirmiş olup bu değişim, evliliğin yapısının incelenmesinin ve değerlendirilmesinin önemini artırmıştır. Bu anlamda aile ve aile yapısının iyi bir şekilde değerlendirilmesi, aile içindeki zorlukların, problemlerin, çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunların anlaşılması ve evlilik ilişkisinin değerlendirilmesi açısından önemlidir (Güleç, 2013).

Evliliğin ve ailenin yapısı tarihsel bir gelişim göstermektedir. Bu süreç boyunca kadın ve erkeğin konumu ve ihtiyaçları da değişmektedir. Evliliğin ve ailenin, son yüz elli yılda geleneksel yapısı (kadının evde sürekli olarak çalıştığı, erkeğin para kazanmakla yükümlü olduğu evlilikler) farklılaşmış ve eşlerin rolleri değişmiştir. Hemen hemen tüm aileler yapısal olarak zaman içinde değişim göstermektedir. Her aile üyesi, yaş açısından, ekonomik koşullar açısından, kültürel, duygusal ve fiziksel olarak, inançlar ve ilişkiler açısından büyük değişim yaşayabilmektedir.

Son yıllarda Türkiye’de evlenme sayısında düşüş görülürken, boşanmalarda ise tersi bir durumun söz konusu olduğunu yapılan istatistikler göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun resmi verilerine göre ülkemizdeki evliliklerinin boşanma ile sonuçlanması her yıl artış göstermektedir. Örneğin, her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısı 2007 senesinde 1.34 iken bu sayı 2008’de 1.40’a, 2009 senesinde ise her 1000 nüfus başına 1.59 boşanmaya yükselmiştir (TÜİK 2011).

Türk toplumunda geleneksel evliliklerden modern evliliklere doğru gelişen bir eğilimin olduğu görülmektedir (İmamoğlu, 2000). DPT’nin raporlarına göre daha iyi eğitilmiş, şehirde yaşayan gençler arasında, aileler tarafından düzenlenmiş evlilik oranlarında düşme olduğu saptanmıştır (Atalay, Konaş, Beyazıt ve Madenoğlu, 1993; İmamoğlu, 1993; İmamoğlu & Yasak 1997). Daha iyi eğitilmiş kadınların eşlerini kendileri seçmeyi, ileri yaşlarda evlenmek istemelerinin yanı sıra, evin geçimini sağlama konusunda paydaş olmayı, ailede alınacak kararlara daha çok katılmak istedikleri belirlenmiştir (İmamoğlu, 1993).

Çocukların psikolojik sağlığı ailedeki değişimin doğası ve boyutuyla yakından ilişkilidir. Boşanma çocuklar üzerinde fazla strese neden olur; bahsi geçen stres, ebeveynlerden biriyle görüşememe, yaşadığı yerin değişmesi hatta ekonomik bazı problemlere kadar uzanan geniş bir yelpazeden oluşabilir. Bir diğer olumsuz sonuç olarak boşanmanın çocuklarda psikolojik problemler görülmesi riskini arttırdığı hatta iki katına çıkardığı söylenebilir. Artan bu riske karşın, ebeveynleri boşanmış çocuklar en az ebeveynleri evli çocuklar kadar iyi işlevsellik gösterirler. Bir başka deyişle boşanmanın yarattığı birden fazla stres kaynağına rağmen “toparlanabilirler”. Bu toparlanmak, dayanıklılık olarak anlaşılabilir. (örn; Emery & Coiro, 1998; Emery & Forehand, 1994) Boşanmış ailelerin çocukları, yeterli işlevselliklerine rağmen çok sayıda acı verici duygu, mutsuz anı ve devam eden stres bildirmektedirler.

Boşanmanın, çocuklarda psikolojik problemler görülmesi riskini arttırdığına şüphe yoktur. Temsil gücü yüksek örneklerle yapılan çalışmaların sonuçları, boşanmış ailelerin çocuklarının, evli ailelerin çocuklarından iki kat daha fazla psikolojik yardım alma eğiliminde olması nedeniyle ruh sağlığı tedavisinde görmekte olan popülasyonda aşırı düzeyde temsil edildiğini göstermektedir. (Zill v.d., 1993; Zill & Schoenborn, 1990). Yardım alan bireylerin sayısı, duygusal sorunlarının miktarı hakkında bilgi verebilir.

Bazı çocuklar hiçbir zaman bir uzmanla görüşmemektedir. Bu da net bir veri elde edilmesine engel olabilmektedir. Tedaviye ihtiyaç duyduğu halde uzmanla görüşmeyen yahut görüşemeyen çocukların stresle mücadele etmesinin zorlaşacağı ve kalıcı etkilerinin olabileceğinin ön görülmesi olağandır.

Boşanmadan sonra çocuklarda oluşabilecek sorunlarla alakalı risk faktörleri tespit edilmiştir.

2.4.1. Dışsallaştırma Sorunları

Bu sorunlar; söz dinlememe, suça eğilim şeklinde örneklendirilebilir. Boşanma, çocuklarda gözlemlenen tüm psikolojik sorunlar arasından en tutarlı ve güçlü biçimde dışsallaştırmanın görülme riskinde artış ile özdeşleştirilmektedir (*Amato & Keith, 1991; Emery, 1982; Patterson, De Baryshe & Ramsey, 1989*). Bu ilişki o kadar çok belgelenmiştir ki yalnızca birkaç öne çıkan araştırmadan bahsetmek yeterli olacaktır. Klinik nitelik taşımayan 4 ve 6 yaşındaki çocuklarla yaptıkları araştırmada *Hetherington, Cox ve Cox (1978)* boşanmış ailelerin çocuklarının söz dinlemez, agresif, talepkar ve otokontrol yoksunu olduğunu bildirmiştir. Bu tür sorunlar ilerleyen yaşlarda bu çocukların, okul, iş ve özel yaşamlarında da tutarlı olamayabilecekleri ön görüşüne sebep olabilir.

2.4.2. İçselleştirme Sorunları

Boşanmayı, çocuklardaki depresyon, kaygı ve düşük öz benlik gibi içselleştirme sorunlarıyla ilişkilendirme konusunda araştırmalar çok daha belirsiz kalmaktadır. (*Amato & Keith, 1991*). Boşanma kaynaklı ebeveyn kaybının kişiyi depresyona karşı daha savunmasız hale getirdiği araştırmalarca kanıtlanmıştır. (*örn. Bowlby, 1980*). Depresyon geçici bir ruh hali olarak da, bir bozukluk olarak da tanımlanabilir. Çocukların bağlandıkları kişilerle yaşanan uzun süreli ayrılıklara ya da bu kişilerin kaybına depresif bir duygulanım ve geri çekilme davranışıyla tepki verdiği geniş çevrelerce kabul görmektedir (*Bowlby, 1980; Rutter, 1981*). Depresyon çocuklukta baş gösteren klinik bir bozukluk olarak da tanımlanabilir. Ebeveynleri ayrı çocukların depresyonda olduğu önermeleri bir yana, klinik tanıya ilişkin araştırmalar risk artışının ya olmadığı ya da az olduğunu bildirmektedir (*örn. Steinharden v.d., 1987*) Depresyon

dışında, kaygı bozukluğu, öz güven yetersizliği de içselleştirme sorunların başında gelmektedir.

Bugüne kadar yapılan araştırmalar, boşanmanın çocukların ve ergenlerin özgüvenini düşürüyorsa da bunun yalnızca geçici bir süre için olduğuna işaret etmektedir(*Barber & Eccles, 1992*).

2.4.3. Akademik Yeterlilik

Boşanmanın ve tek ebeveynliğin birçok akademik ölçümde daha olumsuz performans göstermeyle ilişkili olduğu konusunda büyük oranda fikir birliği sağlanmıştır (*Forehand, Armistead & Klein, 1995; Kurdek, Fine & Sinclair, 1995; McLanahan & Sandefur, 1994; Zill, 1995*). Notlar ve okuldaki performansın düşüklüğü, okuldaki hatalı davranışlar, okulu tamamlamama, okulu bırakma gibi sorunlar örnek teşkil edebilir. Sınıfta davranım problemleri ya da okuldan atılma örneklerindeki gibi okulda hatalı davranışlar alanında, boşanmış ile evli ailelerin çocukları arasında daha sağlam farklar yaygın olarak mevcuttur (*Hetherington, Camara & Featherman, 1981*)

2.4.4. Sosyal Yetersizlik

Boşanmış ailelere mensup çocukların sosyal anlamda olumlu davranışlarının gelişimi az olabilir. *Robert Weiss (1979)*, boşanmanın çocukların daha hızlı büyümesine yol açtığını söylemiştir. Daha olgun olma kulağa hoş gelse de, buna mecbur kalan çocuklar kısa vadede olmasa da uzun vadede tükenmişlik yaşayabilir. Erken olgunlaşma, çocukların yaşının gereğini yaşayamamak, belki de kötü ve zorlu yaşantıya sebebiyet verebilir. Çocuklara yetişkin düzeyinde duygusal sorumluluklar yüklendiğinde, özellikle de ebeveynlerinin psikolojik ihtiyaçlarına karşılık vermeleri beklendiğinde, çocuklar erken yetişkinlik dönemlerinde depresyona daha açık hale gelmektedir(*Tuer, 1995; bkz. 5. Bölüm*).

2.4.5. Yetişkinlik Boyunca Psikolojik İşlevsellik

Klinik literatürde, tüm duygusal sağlığa ve ruh sağlığına dair zorluklar arasında en çok dikkat çeken, çocukluktaki ebeveyn kaybı ile yetişkin depresyonu arasında olduğu düşünülen bağlantıdır. Bu fikrin kaynağı, *Bowlbu'nin (1973, 1980)* bağlanma, ayrılık ve kayıpla ilgili önemli teorilerinde yer almaktadır. Ancak çocuktaki ebeveyn kaybı ile

yetişkin depresyonu arasında güçlü bir ilişki bulunamadığı bildirilmiştir (*Crook & Eliot, 1980; Tennant, Bebbington & Hurry, 1980*).

2.4.6. Yakın İlişkiler (boşanmanın nesiller arası geçişi)

Tezin araştırma kapsamına giren bu risk faktörü, anne babası boşanmış bireylerin, insanlarla yakın ilişki kurmada, ilişkilerinde güven problemleri yaşamada, uzun ve sağlıklı ilişkiler kuramada zorluk çekeceği düşünülmektedir. Boşanmış anne babanın model alınması, sağlıklı karşı cins iletişimi kurulamamasına neden olabilir. Kız çocuklar babayı erkek figürü olarak öğrenir, ve seçecekleri eşler buna benzer olabilir. Psikodinamik kuram kişilerin karşı cins ebeveyne benzeyen eşler seçebileceğini söyler. Aynı şekilde erkek çocuklarda kadın figürünü anneleri olarak öğrenirler ve ona benzer kişileri evlenecekleri kişi olarak seçme eğiliminde olabilirler, bu da oluşturdukları ve örnek aldıkları eş rolünü yapmalarına ve dolayısı ile çatışmalara sebebiyet verebilir.

2.5. Boşanmış aile, Çocuk ve Evlilik Düşüncesi

Boşanma hiç kuşkusuz, çocukların başına gelebilecek en sarsıcı olaylardan birisidir. Çocukların gelişmelerini ciddi bir biçimde etkileyecek bir dizi değişikliği de beraberinde getirmektedir.

Ebeveynlerin boşanması, ergenliğin son yılları ve yetişkinliğin ilk yıllarındaki pek çok istenmeyen neticeyle ilişkilidir, örneğin suç işleme, okulu bırakma riski, daha az ağıtimsel kazanım, evlilikdışı gebelik, erken evlilik ve kişinin kendi boşanması. Bu göstergelerin çoğunluğunun etkisi istatistiksel olarak mitevazı düzeyde olsa da, özellikle yüksek boşanma oranları sebebiyle kayda değerdir. Öte yandan, tüm bu neticeler objektif göstergelere odaklanmaktadır. (*Emery, 2013*)

Eşler arasındaki olumsuz ilişki ailenin alt sistemlerini olumsuz etkileyebilir. Bu durum ailenin alt sistemlerinden özellikle çocuk alt sisteminin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. *Thompson ve Rudolph (1996)*, çocukların kişilik gelişimini etkileyen üç önemli faktör üzerinde durmaktadır. Bu faktörler; aile içi atmosfer, ailenin bütünlüğü ve ailedeki eğitim yöntemleri şeklinde sıralanmaktadır. Çocuklar aile atmosferi içerisinde, ebeveynlerinin belirlemiş olduğu standartları öğrenmektedirler. Ayrıca

çocuklar ebeveynlerinin sergilediği ilişki biçimini öğrenerek kendi rollerinin farkına varabilmektedirler.(Emery, 2013)

Evlilik ve aile kalıplarda yaşanan değişim süreci genç yetişkinleri, hem çocukluk hem de gençlik dönemlerindeki planlarını ve tutumlarını etkileyebilmektedir. Evlilik ve aile hayatına ilişkin yaşanan bu değişimlerin, gençlerin evliliğe ilişkin bazı olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olabileceği düşünülmektedir. Yaşamları boyunca neredeyse bütün insanların evlendikleri göz önünde bulundurulacak olursa, evlilik tutumundaki bu değişiklikler dikkate alınması gereken önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Braaten ve Rosen, 1998). Örneğin önceki yıllar ile karşılaştırıldığında, bireylerin daha geç evlenmekte olduğu ve boşanma oranlarında da ciddi artışlar olduğu görülmektedir. Son derece yerleşik olan pozitif ve negatif evlilik tutumları, ilişkiler ile ilgili inançları ve ilişki içerisindeki davranış şekilleri ve evlenmeye karar verme gibi daha sonraki evlilik ile ilgili davranışları etkilemektedir (Rosen ve Park, 2013).

Boşanma sürecinin travmatik etkisinden dolayı kişinin ileriki yaşamında; ilişkilerden korkma, güvensizlik, terk edilme korkusu, geçmiş aile tecrübesinin tekrar edebileceği duyguları yaşanabilir. İnsan yaşam süresince çeşitli korkuları bünyesinde taşır ve bunlar âşık olma, evlilik, eşlik, doğum ve ölüm gibi olaylarla farkındalığa ulaşır. Bunların dışında spesifik kodlanmış korkular da bulunabilir. Kodlanmış korku kişinin bilinçaltında işleyen ve bir uyarana bağlı bilince çıkan korkulardır. Örneğin; annesi 35 yaşında babasından boşanan bir kız çocuğu, kendisi 35 yaşına bastığında endişe duymaya başlar. Ya da ailenin diğer çocuğunun doğumu ebeveynlerin boşandığı zamana denk gelmiştir, aynı şeyin kendisinin başına da geleceğinden korkar.

Boşanmış aileden gelen kişilerin âşık olma, evlilik hazırlığında korkular yaşama, evlilikten kaçınmaları olağandır. Duygular, ilk olarak bu kadar açık olarak ortaya serilecektir. Kişi, belki de ilk defa çok ciddi bir sorunun farkına varacaktır. Bilinçaltı duygular bilinçli düşüncelerden daha baskın ilerler. Geçmişte öğrenilmiş duygu tarzlarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Burada güven duyma, sorumluluk, endişe ve hassasiyetle ilgili problemler ortaya çıkabilir.

Yapılan araştırmalar, boşanmış aile çocuklarının erken evliliklere giriştiklerini ortaya koymaktadır. Ancak erken yaşta girişilen bu beraberliklerden de en ufak bir problemde

ayrılmak istemektedirler. Bu kategorideki bireyler evliliklerinin ebeveynleri ile aynı neticeye kavuştuğu gözlenen kişilerdir. Aile hayatına erken yaşta geçmek istemeleri de ebeveynlerinden kalan eksikliği biran evvel doldurmaya çalışmasıdır. Bu tip kaygı ile evlilik girişiminde bulunun bireyler de çoğunlukla evlilik hazırlığı döneminde çok ciddi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Evlilik sürecinde küçük sorunlarla dahi baş edemeyip ayrıldıkları gözlemlenebilir. Aynı zamanda bilindiği üzere, eşler ister ayrılınsınlar, ister beraber yaşasınlar, aile içinde yaşanan geçimsizlikle büyüyen çocukların evlilikle ilgili tüm karar ve davranışları, bu olaylardan etkilenir.

Evliliklerinde uyumsuzluk yaşayan çiftlerin çocukları üzerinde yapılan araştırmalar da, bu çocukların davranış problemleri yaşadıklarını ve diğer çocuklara göre daha uyumsuz olduklarını göstermektedir (*Bond & McMahon, 1984; Frick, 1993; Kim, 2001*). Etnik ve ırksal olarak hangi gruptan gelirse gelsinler, daha sonraki yaşamlarda, güçlü yetişkin bağları kurmaya daha az eğilimlidirler (*Lopez, Melendez ve Rice, 2000*). Boşanmış ailelerin çocuklarının da boşanmaya daha eğilimli olduğunu gösteren tutarlı bulgulardır. Temsili örneklemeler kullanan pek çok araştırmanın verilerine göre (*Amato, 1996; Bumpass, Martin & Sweet, 1991; Glenn & Kramer, 1987; Keith & Finlay, 1988; Mueller & Pope, 1977; Pope & Mueller, 1979*), evli ailelerde büyümüş yetişkinlerle kıyaslandığında ebeveynleri boşanmış yetişkinlerin kendilerinin de boşanma olasılığı daha yüksek görünmektedir. (*Emery, 2013*) Tahminler, araştırmalar ve etnik gruplar arasında farklılık göstermekte ancak, %25 ila %50 arasında değişen boşanma riski oldukça önem teşkil etmektedir. Mutsuz evliliklerde yetişmiş öğrencilerin heteroseksüel aktivitesi boşanmış ailelere mensup olanlardan daha az, mutlu evliliklerde yetişmişlerden ise daha fazla bulunmuştur (*Booth, Brinkeroff & White, 1984*). Boşanmış aileleri olan yetişkinlerin evlilikleri, evli ailelerde yetişmiş olanlarınkine her açıdan denk düşebilir; ancak ebeveynleri boşanmış yetişkinler kendi mutsuz evliliklerini de boşanma ile sonlandırmaya daha meyilli olabilir. Ebeveynleri boşanmış gruptaki genç yetişkinler, boşanmanın kabul edilebilirliğine yönelik nispeten daha liberal görüşler ifade etmektedir (*Greenberg & Nay, 1982*). *Muench ve Landrum'un (1994)* aktardığına göre yapılan araştırmalar, ebeveynleri boşanmış çocukların gelecekteki evliliklerinin başarısı konusunda korkulu, endişeli olduklarını, genel olarak evliliğe yönelik daha olumsuz bakış açısına sahip olduklarını, ebeveynlerinin evliliğini mutsuz olarak algılayan kızların evliliğe yönelik daha olumsuz

tutumlara sahip olduklarını göstermektedir. Tek ebeveynli ailelerden gelen çocuklar iki ebeveynli ailelerden gelenlere göre iki kat daha fazla okuldan ayrılmakta, üç kat daha fazla yoksulluk içinde yaşamaktadırlar (*Hetherington ve ark., 1998*). Ayrıca evli çiftler daha sağlıklı ve daha mutludurlar (*Horwitz & White, 1998, Phares & Lum, 1996*).

Ebeveynleri boşanmış bireyler için evlenmek çoğu zaman kaçınılan bir davranış olabilir, evlenmenin antipatisiyle ilişkileri bu boyuta taşımak yerine, karşı cinsle beraber yaşama eğiliminde olabilirler. Nitekim *Kozuch ve Cooney (1995)* ebeveynleri yoğun çatışma yaşayan ya da boşanmış olan ergenlerin evlilik öncesi birlikte yaşamaya daha kabuklar yaklaştıklarını bulmuşlardır (*Akt: Martin, Martin ve Martin , 2001*).

Boşanmanın nesiller arasında aktarımını açıklamak için çok sayıda hipotez ortaya atılmıştır. Boşanmış ailelere mensup çocuklar yakın ilişkilerde aşırı bağımlılık ya da zayıf çatışma çözümüleme becerileri gibi sorunlar getiriyor olabilir (örneğin, kaybedilen sevgiyi ikame etmeye çalışmanın ve ebeveyninin uygunsuz davranışını örnek almanın sonucu olarak). Boşanmanın yarattığı yaşam koşulları nedeniyle (örn., düşük sosyoekonomik düzey, aile evinden erken ayrılma, erken cinsellik ya da erken evlilik) daha az tercih edilesi ya da kendini ilişkiye daha az adayan eşler seçiyor olabilir. Boşanmanın mutsuz evlilikler için kabul edilebilir bir çözüm olmasına yönelik daha liberal bir tutuma sahip olabilir. Genetik olarak geçen ya da çevresel faktörlerin şekillendirdiği kişilik özellikleri sebebiyle boşanma konusunda daha fazla risk taşıyor olabilir.

Bu olasılıkların her birini destekleyen araştırmalar mevcuttur. İlişki sorunları konusunda, *Hetherington (1972)* ergenlik döneminin ilk yıllarındaki ebeveynleri boşanmış kızların, erkeklerle olan iletişimlerinde yaşlarından daha olgun ve daha kışkırtıcı davrandığını yaptığı araştırmalara dayanarak söylemektedir. Erkek figürü, belki baba figürü eksikliğini tölere etmek için belki de babayı cezalandırmak için seçilen bir yol olabilir. Net bir bilgi edinmek için bilinçdışı çıkarımların dahi incelenmesi gerekebilir.

Cinsellik ve eş seçimlerine bakılınca; üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada boşanmış ailelere mensup kadın ve erkeklerin daha fazla sayıda ilişki, evlilik öncesi seks ve birlikte yaşama bildirdiği görülmektedir. (*Emery, 2013*)

Tüm araştırmalar ışığında nesiller arası boşanma tekrarının öğrenilmiş, örnek alınmış olduğunu söyleyen araştırmacılar olduğu gibi genetik, çevresel hatta eşler arası problemler neticesinde olduğunu söyleyen araştırmacılar da vardır. Örnek bir araştırmada, *Amato(1996)* kişilerarası sorunların nesiller arası riskte aracı rol oynadığını destekleyen bulgular ortaya koymuş; ancak bu riskin sosyoekonomik faktörlerle ya da evliliğe/boşanmaya yönelik tutumlarla açıklandığına işaret eden pek bir bulgu bildirememiştir. Bu araştırmanın ve en azından bir araştırmanın daha bulgularına göre (*McGuc & Lykken, 1992*), her iki eşin de boşanmış ailelerde büyümüş olduğu durumlarda boşanma riski çarpıcı biçimde artmaktadır.

Son olarak, doğuştan gelen ya da sonradan kazanılan kişilik özellikleri, hem ilişkilerdeki davranış farklarında hem de boşanma eğilimdeki artıştan sorumlu olabilir.

2.6 Aile ve Evlilik ile İlgili Yaklaşımlar

2.6.1. Sistem Yaklaşımı

Psikodinamik yaklaşım olarak ifade edilen sistem yaklaşımı evlilik ile ilgili literatürde birçok alan çalışmasının kuramsal zeminini oluşturmaktadır (Jacobson, Gurman 1986). Von Bertalanffy'nin çalışmalarını temel alan aile kuramcıları ailenin açık bir sistem olduğunu vurgulamaktadır. Sistem, içinde varolan iç ve dış uyarımlarla etkileşime girerek kendini geliştirebilmekte veya parçalanabilmektedir (Von Bertalanffy, 1968, Akt: Jones1994). Ayrıca sistem, bireysel ve ortak fonksiyonelliği olan kendi içinde etkileşime sahip ve sistemi oluşturan bireyleri etkileyebilecek elementler grubudur. Buna paralel olarak sistem açık, dış faktörlerle de karşılıklı etkileşim halinde olan bir bütündür. Bu yaklaşıma göre aile kapalı bir birim olarak görülmemektedir. (Çelik, 2006) Aksine aile içinde var olan farklı birimlerden oluşan (aile üyelerini oluşturan bireyler, eşler, çocuklar, ailenin yanında kalan akrabalar, arkadaşlar, iş arkadaşları vs.) ve bu ünitelerle etkileşim halinde olan dış olaylardan (içinde bulunulan toplum, ekonomik kriz gibi) etkilenebilmektedir ve bu etkilenme eş sisteminin evlilikten aldığı doyumun düzeyini değiştirmektedir. Sistem içerisindeki elementler- aileyi ele aldığımızda bireyler- diğer elementlerin bakış açılarından etkilenecek kendi kimliklerini, iletişim biçimlerini, aile üyelerinin etkileşim süreci içerisinde savunucu tutumlarını oluşturmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında aile ve

evlilik etkileşen sistemler bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Watzlawick, 1967, Akt: Jones, 1994).

White, Epston (1990) gibi postmodern kuramcılar ise sistem yaklaşımının günümüz koşullarına uygun olduğunu evliliği ve aileyi geniş bir perspektiften değerlendirebildiğini belirtmektedir. Ayrıca bu yaklaşıma göre, sistem içerisinde var olan bireylere karşı duygusal sorumluluklar, eşler arasındaki güç ve eşitlik, eşlerin birbirlerini kabul etmeleri, yaptıklarını onaylamaları ve benliklerine karşılıklı değer vermeleri, o ailenin dışındaki dışsal faktörlerin (iş, eşlerin ebeveynleri, okul gibi) eşlerin evlilik yaşantısını etkileme biçimi, cinsel yaşamla ilgili görevlerin yerine getirilmesi gibi bazı önemli noktaların özellikle eş sistemi arasındaki ilişkiden alınan doyumunu en çok etkileyebileceğini ve eşler arasında evlilik doyumuna ya da doyumsuzluğuna neden olabileceğini ifade etmektedir. (Çelik, 2006)

Aileyi bir sistem olarak ele alırken geniş olan bu sistemin kendi içinde var olan alt sistemleri (eşler, çocuklar, anne-çocuk, baba-çocuk) ile ele almak ve tanımlamak büyük önem taşımaktadır. Çünkü sistemin içinde varolan alt sistemlerdeki bir problem sistemin bütününe etkilemektedir. (Jones, 1994).

Sistem yaklaşımına göre karı-koca ilişkisi temeldir ve eş alt sistemi, kadın-erkek ilişkisi ve evlilik etkileşimi ile ilgili model oluşturarak diğer sistemleri eğitir. İhtiyaçların giderilmesi, farklılıkların tartışılması, birlikte karar alma, cinsellik ve bağlılık gereksinimlerini giderme, bir eşin diğerine davranış biçimi temeli oluşturan eş alt sistemini etkilemekle birlikte diğer sistemlerin iletişimini ve etkileşimini de etkilemektedir (Nazlı, 2001). Eş alt sisteminin önemli bazı ihtiyaçları gidermesi hem evlilik doyumunu açısından hem de aile sisteminin devamlılığı açısından önem taşımaktadır bu nedenle eş sisteminin yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır bu sorumlulukların yerine getirilmesi ya da yerine getirilmemesi eş sisteminin yaşadığı ilişkiyi aile, cinsellik ve benlik boyutları açısından etkileyebilmektedir. (Çelik,2006)

2.6.2. Davranışçı Yaklaşım

Bu yaklaşımın genel amacı, ailede karşılıklı etkileşimlerin oranını arttırmak, istenmeyen etkileşimleri azaltmak ve iletişim ile problem çözme becerilerini öğretmektir. Kişilerarası etkileşimin değişmesi vurgulansa da dikkatler genel olarak iki kişilik birime (eşlere) yoğunlaşmaktadır (Nichols, Schwartz, 2002).

Davranışçı aile yaklaşımının temelinde şu faktörler bulunmaktadır: Aile üyelerinin tüm davranışları öğrenme sonucunda oluşmaktadır. Etkisiz ve olumsuz davranışlarda öğrenilmiştir ve bu davranışlar pekiştirildikçe evlilikteki sorunlar artmaktadır. Bu davranışlar yeni davranışlarla değişebilmektedir.(Gladding, 2002). Davranışçı aile yaklaşımında, sistemli bir şekilde ebeveyn, çocuk, eş sistemlerinin fonksiyonel olmayan davranış biçimlerini değiştirmek amaçlanmakta ve fonksiyonel olmayan davranışların yerine fonksiyonel davranışlar yerleştikçe aile ve evlilikteki doyumun pozitif bir yönde değişeceği vurgulanmaktadır (Dattilio, 1998).

Davranışçı kuram aile ve evliliği şu temele dayandırmaktadır. Evlilikte zorlanma, evli çiftlerin birbirlerine ilettikleri pekiştirecin miktarından ve her bireyin pekiştireç ve cezayı birbirine aktarmasından kaynaklanmaktadır (Barkers, 1992). Davranışçı aile terapisinin aile üyelerine kazandırmak istedikleri şunlardır:

- Başkalarının ne istediğini açıkça sorabilmek.
- Olumlu olumsuz dönütleri hem vermeyi hem de algılamayı öğretmek.
- Saldırganlaşmadan kendine güvenme ve iddialı olmayı öğrenmek.
- Suçluluk hissetmeden konuşabilmek.
- Olumlu benlik algısı geliştirmek.
- İletişim ve sosyal becerileri öğretmek.

-Ailedeki çeşitli problemlere çözüm getirebilmek için çatışma çözme stratejilerini öğretmek (Fenel, Weinhold, 1989; Akt: Nazlı, 2001).

Davranışçı yaklaşım, davranışların düzenlenmesi ile eşlerin evlilik ilişkilerinin, doyum düzeylerinin artacağını savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre evlilik doyumu, uyumu şu faktörlere bağlıdır:

İlk olarak, eşler heyecan veren ve sempatik gelen bazı davranışların tekrarlanmasına zamanla alışmaktadır. Bu alışma süreci sonucunda hoş giden davranışların cazibesi ortadan kalkmaktadır. Böyle bir problemin evlilik ilişkisine etki etmemesi için evli çiftin davranışlarının geniş bir yelpaze içerisinde bulunması gerekmektedir. Yani evlilikte davranış farklılığı doyum düzeyini artırır. (Çelik, 2006)

İkinci olarak, bir kişinin eş seçimi ne kadar titiz olursa olsun, zaman içinde eş ile isteklerinin çatıştığı bir dönemle karşılaşmaktadır. Çünkü eşler bir süre sonra birbirlerini her yönü ile tanımaya ve birbirlerinin olumsuz yönlerini de görmeye başlarlarlar.(Çelik, 2006)

Üçüncü faktör ise, evlilik sistemi dışında yaşanan bir olaydan eşlerden birinin etkilenmesidir. (Çelik, 2006). Bu durum evlilik doyumunu olumsuz etkilemektedir. Eşlerin evlilik sistemi dışında verdikleri kararlar veya yaşadıkları tecrübeler kimi zaman eşlerden birine ceza diğerine ödül niteliğinde farklı sonuçlar getirebilmektedir (Christenseni, Jacobson, Babcock, 1995).

2.6.3. İletişim Yaklaşımı

Gottman (1990), kişilerarası iletişimde özellikle olumsuz duyguların aktarılmasının eşler arasındaki doyumunu negatif yönde etkilediğini vurgulayarak üç önemli unsur üzerinde durmaktadır:

- Evliliklerinde doyum sağlayamayan çiftlerin, doyum sağlayan çiftlere oranla aralarında daha fazla olumsuz duygu yaşadıklarını belirtmektedir.
- Evliliklerinden doyum alamayan çiftlerin birbirlerine çok fazla olumsuz tepki verdiklerini belirtmektedir.
- Doyum sağlayan çiftlerin ilişkileri doyum sağlayamayan çiftlere oranla daha az yapılandırılmıştır.

Ponzetti ve Long (1989), eşler arasında iyi bir iletişimin olmasını sağlıklı bir evlilik yordayıcısı olarak görmektedir. Ayrıca etkili iletişimin, ortak ilgilerin, problem çözme kapasitesinin, değişime uyum, ortak sorumluluk alma ve sorumlulukları paylaşma, birlikte eğlenebilme yeteneğinin olması gibi faktörleri de sağlıklı ve doyum sağlayan çiftlerin özellikleri olarak ifade etmektedir. Diğer taraftan aile üyelerinin birbirleri ile iletişim kurarken espri, şaka ve mizahı kullanmasının aile fertleri arasındaki etkileşimi güçlendirdiği ve bu ailelerin birbirlerine karşı duygularını bastırmadan aktarabildikleri, bunun da sağlıklı bir ilişki kurmada önemli olduğu belirtilmektedir (Wuerffel, DeFrain, Stinnet, 1990).

Evliliği etkileyen iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri, iletişim biçimi, ikincisi problem çözme becerisidir. Özellikle eşler arasında etkili bir iletişim becerisinin sergilenmesi, evlilik doyumunda önemli ve olumlu bir etki yaratmaktadır (Koch, Ingram, 1985; Akt: Thompson, Rudolph, 1996).

Griffin ve Greene (1999), iletişimin sadece bilgi alışverişi olmadığını, sözel olmayan davranışların da iletişimde önemli bir yere sahip olduğunu belirterek, aile

içerisinde iki tip iletişim biçiminden söz etmektedirler. Bunlar, eşlerarası iletişim ve eşlerle diğer aile üyeleri arasındaki iletişimidir.

İletişim ile ilgilenen bilim adamları, iletişimi evlilikteki mutluluğu etkileyen önemli bir yordayıcı olarak görmektedirler (Fowers, Pomerantz, 1992). Fowers (1993), evlilikte eşler arası iletişimin öneminden söz ederek, evlilikteki iletişimin iki önemli işlevini vurgulamaktadır. Birinci işlev, eşlerin karşılıklı olarak birbirini anlaması için çaba göstermesi ve duygusal yakınlıktır. İkinci işlev, iletişim problemleri yaratan yaşamsal zorlukları birlikte çözmektir.

2.6.4. Bilişsel Yaklaşım

Burada akılcı-duygusal yaklaşım ve sosyal öğrenme yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Akılcı-duygusal yaklaşımın aile üyelerinin mantıksız inançlarının duygusal rahatsızlıklara neden olduğunu fark etmelerine yardım etmektedir (Nichols, Schwartz, 2002). Bilişsel yaklaşıma göre, aile üyelerinin duygusal problemlerinin nedeni dış ve çevre koşulları değil, mantıksız inançlardır. Aile üyeleri mantıksız inançları sürekli tekrarlamaktadırlar. Bu inançların, kendi ebeveynlerinden kaynaklandığını farkında olmadan öğrenmekte ve aile içi ilişkilerdeki fonksiyonelsizliği sürdürmektedirler. Aile üyeleri fonksiyonelsizlik ile ilgili farkındalık kazanarak gerçek olmayan inançlarını değiştirebilmektedirler. Bilişsel aile yaklaşımında, kendini kabul etmeme önemli bir faktör olmaktadır. Bu yaklaşım bireylerin başkalarını kabul etmelerini öğretmeye çalışmaktadır. Böylece bireylerin daha mutlu yaşayacaklarına inanılmaktadır. (Çelik, 2006)

Bilişsel davranışçı yaklaşımın temel bakış açısı aile üyelerine, diğer aile üyelerinin söylediklerini fazla ciddiye almamalarını öğretmek, başkalarının aile içinde nasıl hareket etmesini istiyorsa ona göre kişinin kendi katılıklarından nasıl vazgeçebileceğini göstermektir. (Çelik, 2006). Bu yaklaşımda aile üyelerini, duygularını yaşamaları için cesaretlendirmek, bu duygulardan ortaya çıkan enerjileri kullanarak başka aile üyelerinden isteklerini sormaları için onlara yardım etmek önem taşımaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşımın amacı, aile üyelerinin mantıksız inançlarının farkına varmalarına yardımcı olmak ve bu inançları nasıl bırakacaklarını öğretmek, kişilerin akılcı olmayan inançları ile mücadele etmelerini benimsetmek ve bireylere kendilerini

sıkıntıya sokmadan aileleri ile nasıl ilgileneceklerini göstermektir (Dattilio, Bevilacqua, 2000).

Sullivan ve Schwebel (1995), aile ve eşler arasındaki doyumsuzluğun gerçekçi olmayan düşüncelerden, duygulardan, davranışlardan kaynaklandığını belirterek, eşler arasındaki doyumsuzluğun bilişteki gerçekçi olmayan düşüncelerin değiştirilmesi ile ortadan kalkacağını vurgulamaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde çalışma grubu, veri toplama araçları ve çalışmaya ilişkin işlem hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Çalışma Grubu

Araştırmaya 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin yedi bölgesi baz alınarak İstanbul, Çanakkale, İzmir, Kütahya, Muğla, Antalya, Konya, Ankara, Zonguldak, Artvin, Elazığ, Gaziantep gibi farklı illerde bulunan on üç üniversitenin farklı fakülte ve bölümlerinde öğrenim gören 304 öğrenciden veri toplanmıştır. Ancak; eksik doldurma, ölçeğin uç değerlerine sahip olma, kontrol maddelerinde hata yapılması gibi bazı aksaklıklar sebebiyle araştırma analizine 260 öğrenci alınmıştır. Katılımcı seçiminde farklı yaş gruplarına ve cinsiyetlere yer vermeye özen gösterilmiştir. Öğrencilerin 101'inin anne babası evli, 159'unun anne babası boşanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı bekaardır. Anket uygulaması sınıf ortamında gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir.

3.2. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPPS.21 paket programına girilirken, kontrol maddelerine yanlış cevap veren, eksik veya yanlış işaretleme yapan 44 form analiz dışında bırakılmıştır. Araştırmanın analiz işlemine geriye kalan 260 formla devam edilmiştir. Veri toplamak için seçilen ölçek güvenilirlik ve geçerlilik analizi yapılarak onaylanan bir ölçek olduğu için tercih edilmiştir. Toplanan veriler SPSS programına girildikten sonra Hipoteze ve araştırmanın amacına uygun olması sebebiyle Bağımsız Örneklem T testi (Independent Samples Test) uygulanmıştır. Bu analiz sonucu iki grup arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına dair bilgi elde edilerek konuyla alakalı yorum ve tartışmaya zemin hazırlanmıştır.

3.3. İnönü Evlilik Tutum Ölçeği

Araştırma da kullanılan İnönü Evlilik Tutum Ölçeği'nin oluşturulma aşaması ve ölçek hakkında bilgiler bu bölümde verilmiştir. Ölçeğin geliştiricilerinin kullandığı metnin aslı bu bölümde yer almaktadır.

“Geliştirilecek ölçeğe madde havuzu oluşturulmasında öncelikle ilgili alan yazın incelemesi yapılmıştır. Bu aşamanın ardından ölçeğe madde havuzu oluşturulmasında ilgili alan yazın ile birlikte, konu ile ilgili mevcut ölçekler (Braaten ve Rosen, 1998; Rosen ve Park, 2013) ve uzman görüşlerinden evliliğe ilişkin tutumlara ilişkin elde edilen bilgiler dikkate alınmıştır. Oluşturulan madde havuzunda, psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışan ve ikisi yüksek lisansını ikisi de doktorasını tamamlamış olan dört uzmanının her bir maddeye ilişkin görüşleri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu aşamanın ardından oluşturulan 30 maddelik denemelik ölçek formu, pilot uygulama ile 27 üniversite öğrencisine uygulanmış, maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığı, yazım hatalarının var olup olmadığının belirlenmesinin yanı sıra ölçeğin ne kadar sürede doldurulduğu da tespit edilmiştir. Ardından oluşturulan 30 maddelik ölçek formuna iki tane kontrol maddesi (m13: Bu madde için lütfen beşinci seçeneği işaretleyiniz, m22: Bu madde için lütfen üçüncü seçeneği işaretleyiniz) gelişigüzel olarak yanıtlayanları saptamak amacıyla eklenmiş ve çoğaltılarak öğrencilere uygulanmak üzere hazır hale getirilmiştir. Ölçek 5'li likert tipindeki derecelenmeler; Hiç katılmıyorum (1), Nadiren katılıyorum (2), Biraz katılıyorum (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle katılıyorum (5) şeklindedir. Elde edilen puanın yüksek olması evliliğe yönelik olumlu tutumu, düşük puan ise evliliğe yönelik olumsuz tutumu ifade etmektedir.” (Atlı., Bayoğlu., Ege Eğitim Dergisi 2014 (15) 2: 397-415 İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri)

3.4. İşlem Yolu

Tez konusuna ilişkin gerekli literatür çalışması yapıldıktan sonra geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmış İnönü Evlilik Tutum Ölçeği kullanılmaya karar verilmiştir. Örneklem olarak seçilen Üniversite öğrencilerine ulaşmak için, ülkenin yedi bölgesi baz alınarak 13 üniversite belirlenmiştir. Bu üniversitelerin, gerek öğretim üyeleri, gerek

öğrenim gören öğrencileri, gerekse üniversitelerin öğrenci paylaşım platformları aracılığı ile iletişime geçilmiştir. Ölçek sınıflarda yalnızca bekar olan öğrencilere yaş sınırı olmaksızın gönüllülük esası çerçevesinde uygulanmıştır. Bazı özel durumlarda internet üzerinden ulaştırılan ölçeklere de yine gönüllülük esası çerçevesinde katılım sağlanmıştır. Verilerin toplanması sonucu 194’u anne babası ayrı, 110’u anne babası evli toplam 304 öğrenciye ulaşılmıştır. Ancak formların eksik ya da hatalı doldurulması, ayırt edici değişkenlere cevap verilmemesi, uç değerlerde cevap verme gibi sebeplerden dolayı 159’u anne babası ayrılmış, 101’i anne babası evli toplamda 260 üniversite öğrencisinin formları analize dahil edilmiştir.

Kurulan hipotezler neticesinde, anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutumu ile anne babası ayrılmış üniversite öğrencilerinin evlilik tutumları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Bağımsız Örneklem T Testi analizi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, yöntem bölümünde belirtilen esaslara göre alınan sonuçlar ve istatistiki değerlendirmelerin bu araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin Evlilik Tutumları yer almaktadır. Bulunan sonuçlar daha önce yapılmış araştırmalarla karşılaştırılacak ve yorumlanacaktır.

4.1.Bağımsız Örneklem T Testi

Tablo 4.1.1- Anne Babası Evli ve Ayrılmış Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumları

	Gruplar	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması	Hata
Puan	Anne baba evli	101	81,6040	15,08713	1,50123	
	Anne baba ayrı	159	50,3145	12,72799	1,00940	

Tablo 4.1' de görüldüğü gibi (n=101) anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutum ölçek puanları ortalamasını vermektedir. Evlilik Tutum ölçeğinde bulunan 21 tane soruya verdikleri yanıtların **aritmetik ortalaması 81.6040'tır**. Bu ortalamaya göre anne babası evli üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir.

Yine Tablo 4.1' de görüldüğü üzere (n=159) anne babası ayrı üniversite öğrencilerinin evlilik tutum ölçek puanları ortalamasını vermektedir. Evlilik Tutum ölçeğinde bulunan 21 tane soruya verdikleri yanıtların **aritmetik ortalaması 50.3145'tir**. Bu ortalamaya göre anne babası ayrı üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarının olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1.2 –Anne Babası Ayrılmış Üniversite Öğrencileri İle Anne Babası Evli Ü Öğrencilerinin Evlilik Tutumları Arasındaki Farklılık

T	Df	İki yönlü anlamlılık düzeyi (sig.(tailed))	Ort. Fark	95% Güvenlik aralığı	
				Lower	Upper
17,896	186,706	,000	31,28949	27,72075	34,85824

Tablo 4.1.2.'de görüldüğü gibi *sig.(2-tailed)* ,000 olduğu ve 0.05'ten küçük olduğundan dolayı anne babası evli ve anne babası ayrılmış üniversite öğrencilerinin Evlilik Tutumları arasında **anlamlı bir fark olduğu** kabul edilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında üniversite öğrenimleri devam eden yaş ve cinsiyet ayırmaksızın anne babası boşanmış öğrencilerin evlilik ve aile yaşamına karşı tutumlarının olumsuz olduğu buna karşın anne babası evli bireylerin evlilik'e karşı tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boşanma sürecinin travmatik etkisinden dolayı kişinin ileriki yaşamında; ilişkilerden korkma, güvensizlik, terk edilme korkusu, geçmiş aile tecrübesinin tekrar edebileceği duyguları yaşanabilir. İnsan yaşam süresince çeşitli korkuları bünyesinde taşır ve bunlar âşık olma, evlilik, eşlik, doğum ve ölüm gibi olaylarla farkındalığa ulaşır. Bunların dışında spesifik kodlanmış korkular da bulunabilir. Kodlanmış korku kişinin bilinçaltında işleyen ve bir uyarana bağlı bilince çıkan korkulardır. Örneğin; annesi 35 yaşında babasından boşanan bir kız çocuğu, kendisi 35 yaşına bastığında endişe duymaya başlayabilir. Ya da ailenin diğer çocuğunun doğumu ebeveynlerin boşandığı zamana denk gelmiş olabilir, aynı şeyin kendisinin başına da geleceğinden korkabilir.

Boşanmış aileden gelen kişilerin âşık olma, evlilik hazırlığında korkular yaşama, evlilikten kaçınmaları olağandır. Duygular, ilk olarak bu kadar açık olarak dile getirilecektir. Kişi, belki de ilk defa bir sorunun farkına varacaktır. Bilinçaltı duygular bilinçli düşüncelerden daha baskın ilerler. Geçmişte öğrenilmiş duygu tarzlarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu yaşanmışlık yakın ilişkilerde güven duyma, sorumluluk, endişe ve hassasiyetle ilgili problemler ortaya çıkarabilir.

Literatür incelendiğinde daha önce yapılmış araştırmalar, boşanmış aile çocuklarının erken evliliklere giriştiklerini ortaya koymaktadır. Ancak erken yaşta girişilen bu beraberliklerden de en ufak bir problemde ayrılmak istemektedirler. Bu kategorideki bireyler evliliklerinin ebeveynleri ile aynı neticeye kavuştuğu gözlenen kişilerdir. Aile hayatına erken yaşta geçmek istemeleri de ebeveynlerinden kalan eksikliği biran evvel doldurmaya çalışmasıdır. Bu tip kaygı ile evlilik girişiminde bulunan bireyler de çoğunlukla evlilik hazırlığı döneminde çok ciddi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Evlilik

sürecinde küçük sorunlarla dahi baş edemeyip ayrıldıkları gözlemlenebilir. Aynı zamanda bilindiği üzere, eşler ister ayrılınsınlar, ister beraber yaşasınlar, aile içinde yaşanan geçimsizlikle ve boşanmayla büyüyen çocukların evlilikle ilgili tüm karar ve davranışları, bu olaylardan etkilenebilir.

Ebeveynlerinin kaderini paylaşan yetişkinlerin dışında, yaşayacakları evliliklerde asla ebeveynlerinin hatalarını tekrar etmemeyi amaç haline getirenler de olabilir. Genellikle bu tip bireyler, empati duygularını geliştirmiş olup daha temkinli davrandıkları için evliliklerini sürdürmek konusunda daha kararlı olabiliyorlar. Ama bu kişiler de, evlilik hazırlığı ya da evlilik başlangıcında ağır korkular yaşayabilmektedirler. (*Ardıç, www.psikologalpardic.com*).

Ebeveynlerin boşanması ile erken ya da problemlili yakın ilişkiler arasındaki bağlantıya olan ilgi, çocukların belli bir yaşa gelmesiyle artış göstermektedir. Bu olasılığı arttıran önemli sebeplerden biri, boşanmış ailelerin çocuklarının da boşanmaya daha eğilimli olduğunu gösteren tutarlı bulgulardır. Temsili örneklemeler kullanılarak yapılan araştırmaların verilerine göre, evli ailelerde büyümüş yetişkinlerle kıyaslandığında ebeveynleri boşanmış yetişkinlerin kendilerinde boşanma olasılığı daha yüksek görünmektedir. (*Amato, 1996; Bumpass, Martin & Sweet, 1991; Glenn & Kramer, 1987; Keith & Finlay, 1988; Mueller & Pope, 1977; Pope, & Mueller, 1979*). Tahminler, araştırmalar ve farklı demografik gruplar arasında farklılık göstermekte ancak, %25 ila %50 arasında değişen boşanma riski oldukça dikkat çekici ve önlem alınması üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğunu işaret etmektedir.

Boşanmanın anne babadan çocuğa aktarılmasını açıklamak için çok sayıda sebep olabileceği var sayılmıştır. Boşanmış ailelere mensup bireyler; yakın ilişkilerde aşırı bağımlılık ya da zayıf problem çözme becerisine sahip olabilir, kaybedilen ebeveyn sevgisini telafi etmeye çalışmak verilebilecek önemli örneklerden biridir. Başka bir sebep olarak boşanmanın yarattığı yaşam koşulları nedeniyle evden erken ayrılma arzusuyla acele ve bilinçsiz evlilik girişimleri olabilir. Yahut yanlış karşı cins rol modeli sebebiyle yanlış eşler seçiyor olabilir. Bunların dışında bunu bir savunma mekanizması haline dönüştürmüş olabilir ve daha radikal kararlar alıyor olabilir. Genetik ve çevresel faktörler de tetikleyici olabilir.

Bu olasılıkların her birini destekleyen araştırmalar literatürde mevcuttur. İlişki sorunları konusunda, *Hetherington (1972)*ergenlik döneminin ilk yıllarındaki anne babası boşanmış kızların daha olgun erkeklerle beraber olduğu ve daha kışkırtıcı tavırlarda bulunduğunu tespit etmiştir. Bu durumu kaybedilen babanın yani erkek figürünün ikamesi olarak yorumlamak mümkün olabilir.

Eş seçimi konusunda; bu araştırmada olduğu gibi üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada boşanmış ailelere mensup kadın ve erkeklerin daha fazla sayıda ilişki, evlilik öncesi seks ve birlikte yaşama tespit edilmiştir. Mutsuz evliliklerde yetişmiş öğrencilerin heteroseksüel aktivitesi boşanmış ailelere mensup olanlardan daha az, mutlu evliliklerde yetişmişlerden ise daha fazla bulunmuştur. (*Booth, Brinkeroff & White, 1984*). Sevgiyi bulmak için yapılan erken girişimlerin bir sebebi olarak kaybedilmiş ebeveynin sevgisine karşın bir arayış olarak değerlendirilebilir.

Boşanmış anne babaları olan kişilerin evlilikleri, evli ailelerde yetişmiş olanlarınkine her açıdan denk düşebilir; ancak ebeveynleri boşanmış yetişkinler kendi mutsuz evliliklerini de boşanma ile sonlandırmaya daha yatkın olabilir. Anne babası boşanmış genç yetişkinler, boşanmanın kabul edilebilirliğine yönelik daha liberal görüşler ifade etmektedir(*Greenberg & Nay, 1982*). Başka bir araştırmaya göre genç yetişkinlerin çoğu kendi evliliklerinin geleceğinin olumlu olacağı inancı taşıdığından, bunu isabetli biçimde ölçmek çok da kolay değildir (*Baker & Emery, 1993*). Buna ek olarak, bir evlilik mutsuz gidiyorsa, boşanmayı kabul eden bir tutuma sahip olmak pek de kötü bir şey olmayabilir (*Barber & Eccles, 1992*)

Tüm bu araştırmalar ve bu araştırmadan elde edilen sonuç çerçevesinde, anne babası boşanmış çocukların, anne babası evli çocuklardan daha çok evliliğe karşı olumsuz tutumda oldukları ve boşanmaya daha meyilli oldukları tespit edilmiştir. Nesiller arası bu geçişin anne babadan öğrenilen cinsiyet rollerine, evlilik ilişkisini yürütme biçimine paralel olduğu var sayılmaktadır. Ancak bu olumsuz tutum ya da boşanmaya eğilimli olmanın başka sebeplerden olması da var sayılmaktadır. Bu sebep yanlış eş seçiminden, geçimsizlikten de ortaya çıkabilir. Psikanaliz eğilimli uzmanlar, bu konuda çocukların fallik dönemlerinde yani karşı cinsin farkına varmaya başladıkları dönemde karşı cins ebeveyne ilgi duyabileceğinden ve bu sebeple ilerde seçeceği eşlerin o ebeveyne benzeyebileceğinden bahseder. Bu bağlamda kişinin yanlış eş seçiminin de yine karşı

cins ebeveyne duyulan özlem, erkek figürünü baba figürüyle, kadın figürünü de anneden öğrenme gibi sebeplerden olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Anne babanın her an, her durumda evde çatışma halinde olması elbette çocuğu derinden etkilemektedir. Boşanmanın ne kadar tespit edilmiş riskleri varsa, evde huzur ortamının oluşmaması, çocuğun bir taraf haline getirilmesi, endişe ve korkuya büyümesine sebep olunması da o kadar stres faktörü oluşturmaktadır. Bu sebeple uzmanlar, geçimin ve uzlaşmanın olamayacağı evlilik kurumlarının ısrarla sürdürülmesi konusunda da olumlu görüş ve destekleyici bir tavır sergilememektedirler. Bazı durumlarda bilakis ayrılık tavsiye dahi edilebilir. Evlilik aile olmanın ilk adımıdır. Eşler çocukları dünyaya geldiği andan itibaren o minvalde karar vermek zorundadırlar. Bu zorunluluk sağlıklı bireylerin yetişmesi açısından önem arz etmektedir. Dolayısı ile çocuk için yararlı olan ne ise o yönde karar verilmelidir.

BÖLÜM VI

SONUÇ

Genç yetişkinlik dönemi literatürde eş seçimi, eşle birlikte yaşamayı öğrenme, bir aile kurma, çocuk yetiştirme, bir evin işlerini yürütme, yurttaşlık sorumluluğunu üstlenme ve yaşamda meydana gelebilecek değişimlere uyum sağlama şeklinde nitelendirilmektedir (Onur, 2003; Scott, 2009:1). Bu dönem bireyi yetişkinliğe hazırlayan önemli bir dönemdir. Kişilerin genç yetişkinlik dönemiyle birlikte hayatını bir eşle birleştirme düşüncesine yönelir. Bu nedenle üniversite öğrencileri, genç insan popülasyonu içinde özgün bir konuma sahiptir. Ebeveynleri boşanmış çocukların evlilik tutumlarını ölçmek için üniversite öğrencilerinden bir örneklem oluşturmak, hem evlilik düşüncesini analiz etme açısından hemde örnekleme ulaşılabilirlik açısından önemlidir.

Ülkemiz, genç nüfus oranının yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. TÜİK Aralık 2010 yılı verilerine göre nüfusun yarısı 29 yaşın altında olup (TÜİK, 2010) bu nüfusun yaklaşık %23'ü üniversitelerde öğrenim görmektedir. Üniversite öğrencilerinin, 18 yaşın üstünde birey olmaları nedeniyle, hayat için gerekli olan bilgi ve becerilerin yanında, ülkelerinin, dünya içersindeki yer ve konumlarını tanımlarını; kendi örf ve âdetleri içerisinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel konularda gelişimleri ve farklılığın farkında olmaları gibi pek çok konuda bilgili ve bilinçli davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Ancak anne babalarının boşanmış olması, çocukluklarının kötü yaşanılanımlar ile geçmiş olması, aile ve evliliğe karşı antipati duyuyor olma ihtimalleri göz önünde bulundurulduğunda tekrar eden nesiller arası geçiş sağlayan boşanmalara engel olmak ve sağlam ailelerin oluşumuna yol açmak için bazı öneriler verilebilir. Bu nedenle evlilik ve aile yaşamına yönelik olumlu tutumlar sergilemeleri ve ileride yetiştirilecek genç kuşaklara örnek davranışlar geliştirmeleri için şu önerilerde bulunulabilir;

Gerek üniversiteler gerekse aileyi güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar tarafından gençleri “evlilik ve aile yaşamı” konusunda bilinçlendirmek amacıyla seminer, panel, sempozyum ve eğitim programları düzenlemelidir.

Ailede birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi, ailede sorumlulukların paylaşımının önemini ortaya koyan çalışmalar yapılmalıdır.

Bu tip sorunları yaşama olasılığı olan boşanmış ailelerin çocuklarının, yetişkinlik dönemi başlangıcında ilişkileri ile ilgili kendilerini gözden geçirmeleri gerekmektedir. Öyle ki, sorunlu ilişkileri olanların çözümsüzlüklerini psikoterapilere başvurarak gidermeleri gerekmektedir. İnsan sosyal bir varlıktır ve çevresiyle etkileşim içerisindedir. Bu tip sorunlar yaşan kişi çevresini ve kendi kurduğu ailesini de mutsuz edebilir. Bu sebeple evlilik öncesi aile danışmanlığı, evlilik sırasında çift terapileri ve yakın çevreden sosyal destek almaları hem onların mutlulukları için hem de gelecekte topluma kazandıracakları evlatları açısından oldukça faydalı olacaktır.

Evlilik ve aile yaşamına yönelik eğitim programlar hazırlanmalı ve bu programlar çeşitli yollardan (ailede, okulda, halk eğitim merkezleri, kitle iletişim araçlarında v.b) genç bireylere iletmek yararlı olacaktır.

Sınırlar, aile ilişkilerinin yapısını belirleyen açık ya da örtülü kurallardır (P. Minuchin, 1974). Aile sınırları, uluslar arası sınırları andırır; ancak, ailedeki kişi ya da ilişkiler arasında fiziksel değil, psikolojik sınırlar mevcuttur. Evlilik ve ebeveynlik ilişkilerindeki sınırlar, önceden var olan beklentilere, kurallar ve rollerle ilgili doğrudan yapılan tartışmalara ve özellikle aile üyelerinin davranışlarına göre zamanla yeniden müzakere edilir (Emery Tuer 1993). Bu sınırların boşanmayla birlikte yeniden çizilmesi gerekmektedir. Ancak belirsizlik, yoğun acı veren duygular, baş edilemeyen sorunlar, uzlaşamayan ebeveynler sebebiyle sınırları belirlemek zor olabilir. Ancak sınırsız ilişkilerin daha büyük sorunlara yol açacağı unutulmamalıdır. Özellikle anne babadan ziyade çocuğun ilişkisi iki ebeveynle de devam etmek zorundadır. Anne baba keskin sınırlar çizse de çocuk için daha uzlaşmacı olunmalıdır ki gelecekte edineceği ebeveynlik rolünün nasıl olduğu aktarılabilir.

Çocuklar, ebeveynlikleri baki kalan eski eşler arasında varlığını sürdüren bir bağıdır. Dolayısı ile, yeniden müzakere edilmesi gereken ilişki boşanan eşler arasında olmalıdır. Ebeveynlerin arkadaşça bir iletişim içinde olmasına gerek yoktur. Arkadaşlık belki de imkansız bile olabilir. Daha gerçekçi olmak sağlıklı bir ilişki ve ortak bir mesaj vermek adına önemlidir. İş ilişkisine benzer bir ilişki kurmak en doğru öneri olacaktır. Görüşme

yakınlık kurma en aza indirilirse aradaki çatışma daha az olur ve çocuğun daha fazla aile ve evlilik adına olumsuz mesaj alması engellenmiş olur.

Boşanmış ailelerin çocuklarına yönelik terapi seçenekleri arasında çocuklar için bireysel terapi, grup terapileri ve aile yaklaşımli terapi seçenekleri vardır. Boşanmış aile çocuklarını, yalnızlık hislerini azaltmak, destek sağlamak ve çocukların boşanmayla ilgili yanlış tasarımları düzeltmek amacıyla yaşlılarından oluşan gruplar oluşturularak okulda yahut okul dışında terapilere yönlendirilmelidir. Bu gruplar, çocukları deneyimlerini paylaşmaları için cesaretlendirmenin yanında iletişim ve öfke kontrolü gibi beceriler kazanmaları açısından önemlidir. Dünyada tek olmadığı, aynı sorunu başkalarının da yaşadığını, onların nasıl çözümlerle bu sorunla baş ettiği hakkında bilgiler edinmesine yardımcı olur. Ancak unutulmamalıdır ki; yapılan araştırmalar boşanmış aile çocuklarının terapiyi bırakma olasılıkları yüksektir (örn, Rembar, Novick & Kalter, 1982, Wahler, 1980). Bu sebeple terapinin ne için olduğu ve gerekliliği hem ebeveynler hem de çocuklar tarafından iyi anlaşılmalıdır.

Ne yazık ki, özellikle boşanmış aileler üzerine yapılmış çalışma hayli azdır. Son yıllarda boşanma sayısının artmış olmasıyla beraber bu konu üzerine ve boşanmış aile çocukları üzerine araştırma sayısı artmıştır. Ancak özellikle yurt dışına kıyasla bu sayı hayli azdır. Boşanmış ailelerdeki hem yetişkinlerin hem de çocukların ruh sağlığı tedavi popülasyonunda iki ve daha fazla katlar halinde aşırı temsiline rağmen, mevcut sorun odaklı ve çözüm odaklı tedavilerin başarısı üzerine yapılmış araştırma sayısı ise çok daha azdır (Howard v.d, 1996; Zill v.v., 1993).

Her bilimsel araştırmanın konusu ve kapsamı itibariyle sınırlılıkları vardır. Araştırma aileler incelenmeksizin; boşanma sebepleri, hangi ebeveynin hatalı olduğu, çocuğun kiminle beraber yaşadığı , ekonomik durum ve bazı demografik bilgiler araştırmaya dahil edilmediği ve bu maddelerin evlilik tutumuna etkisi olabileceği var sayıldığı için araştırmadan çıkan sonuç topluma genellenemez. Araştırmanın maliyet ve zaman kısıtlarından dolayı belirli bir örneklem sınırı vardır. Bu nedenle elde edilen bulguların toplumun tümüne genellenebilmesi için yapılacak yeni araştırmaların ülke genelinde, yaş, cinsiyet hatta ailelerin gözlemlenmesi dikkate alınmak suretiyle toplumun tümüne ulaşılmasının yanı sıra başka demografik özelliklerin de araştırmaya dahil edilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Ariel, S. (1992). Family Dysfunction. *Strategic Family Play Therapy*. John Wiley & Sons Ltd. New York. SS. 25-36.

Arslan, A. (1996). Evli Bireylerin Cinsel Doyumlarının Bireysel, Ailesel, Cinsellikle İlgili Tutum ve Davranışları Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir-Sevim, S. (1999). Evlilik İlişkilerini Geliştirme Programları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. C.11, S.11, SS. 19-25.

Bacanlı, H. (1997). *Sosyal İlişkilerde Benlik Kendini Ayarlamamanın Psikolojisi*. Milli Eğitim Yayınları, İstanbul.

Bener,Ö. Ve Günay, G. (2012). Gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-27

Bierhoff, H.W.; Grau, I. (1999). Liebe Und Partnerschaft. *Romantische Beziehungen. Bindung, Liebe, Partnerschaft*. Bern: Huber. SS.154-176.

Bilgin, N. (1991). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No: 48.

Brandt, A. (1982). Avoiding couple karate. *Psychology Today*. C.16, S.10,SS.38-43.

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Büyükşahin, A. (2004). Türkiye’de uyarlama çalışmaları yapılmış ya da Türk kültüründe geliştirilmiş ölçeklerin kısa tanıtımı. *Türk Psikoloji Dergisi*. C.19, S.53, SS.129-143.

Duran, Ş. (2010). *İlişki geliştirme programının romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, çatışma iletişim tarzları ve ilişki istikrarları üzerine*

etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ehrenberg, M. F.; Gearing-Smal, M.; Hunter, M. A.; Small, B. J. (2001). Childcare task division and shared parenting attitudes in dual-earner families with young children. *Family Relations*. C.50, S.2, SS. 143-154.

Emery, R.E., *Evlilik, Boşanma ve Çocukların Uyumunu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013,

Ersöz- Günindi, A. (1997). Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği). *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülerce, A. (1996). Aile Olgusu. *Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri*. SS. 4-34. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

Hünler, O. S.; Gençöz, T. (2004). Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. C.18, S.51, SS.99-108.

İşmen, Gazioğlu, A. E (2006). Genç Yetişkinlerin Evlilik ve Aile Hayatına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 107-123.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Aile İçi Etkileşim ve İlişkiler: Bir Aile Değişme Modeli Önerisi. *Türkiye’de Ailenin Değişimi*. (Editör: Türköz Erder). Ankara.

Keklik, İ. ve Yıldırım, İ. (2012). *Aile terapisi: tarihi -kuram ve uygulamaları*. Ankara: PDREM Yayınları.

Kastro, R. M. (1998). Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kocadere, M. (1995). İyi ve Kötü Evliliklerin Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel Bir Çalışma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Miller, H.; Baruch, D. W. (2001). *Yeni Evliler. Evlilikte Cinsellik*. (4. Baskı). SS. 49-63. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. (2.Baskı) Nobel Yayın Dağıtım. Ankara

Ondaş, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş Seçimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Onur, B. (2003). *Gelişim Psikolojisi: Yetiskinlik, Yaşlılık, Ölüm*, , Ankara: İmge Kitabevi, 6. Baskı.

Özgüven, İ.E. (2001). *Kişiler Arası İletişim. Ailede İletişim Ve Yaşam*. PDREM Yayınları. Ankara.

Özgüven, İ. E. (2009). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.

Özuğurlu, K. (1990). *Evlilik Raporu*. 3. Basım. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Pınar, G. (2008). *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğe Bakış Açısı*. Aile ve Toplum Dergisi, 10:(4):49-60

Tavşanlı, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Türkarıslan, N. ve Süleymanov, A. (2010). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin evlilik konusundaki görüş ve düşünceleri- Azerbaycan ve Türkiye karşılaştırması. Karadeniz-Blacksea-Черное море*, 05, 54-66.

EKLER

Ek 1. Veri Toplama Araçları

1.1. İnönü Evlilik Tutum Ölçeği

EVLİLİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Bu araştırma *Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Tezi* çerçevesinde yapılmaktadır. Aşağıda evliliğe ilişkin ifadeler yer almaktadır. Hiç bir sorunun doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sadece sizin nasıl düşündüğünüz önemlidir. Sizin görüş ve düşüncelerinize karşılık gelen seçeneği 1'den (**hiç katılmıyorum**), 5'e (**kesinlikle katılıyorum**) kadar derecelendirilmiş ölçek üzerinde (x) işareti ile belirtiniz. Lütfen ölçekte bulunan tüm ifadeleri değerlendiriniz.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Anne-Baba evli:

Anne-Baba boşanmış:

	(1) Hiç katılmıyorum	(2) Nadiren katılıyorum	(3) Biraz katılıyorum	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle katılıyorum
1. Evlilik, hayatta karşılaşılan sorunları birlikte çözmeyi sağlar.					
2. Evliliğin, çiftler arasındaki sevgiyi artırdığını düşünürüm.					
3. Evlilik, duygularımı paylaşacak birinin olmasını sağlar.					

4.Evliliğin, çiftler arasındaki güveni artırdığını düşünür.					
5.Evlilik, duygusal açıdan doyurucu bir yaşam sunar.					
6.Evliliğin, çiftlere mutluluk getirdiğini düşünürüm.					
7.Evlilik, iki kişi arasında bağlılığın bir göstergesi olarak önemlidir.					
8.Evlilik, düzenli bir cinsel yaşam sağlar.					
9.Evliliğin, bana huzur getireceğine inanırım.					
10.Evliliğin, neslin devamı için önemli olduğunu düşünürüm.					
11.Evlilikle birlikte, kişinin sosyal çevresi genişler.					
12.Evliliğin, bireyin toplum içerisindeki saygınlığını artırdığını düşünürüm.					
13.Evlilik, düzenli bir hayat sağlar.					
14.Evlilik, gereksiz harcamalar yapmayı engeller.					
15.Evlilik, sağlıklı bir cinsel yaşam sağlar.					
16.Evlilik, toplum içinde kendini güvende hissetmeni sağlar.					

17. Evlilik olmadan tamamlanacak bir hayatın eksik olacağını düşünürüm.					
18. Evlilik, gelirin planlı kullanılmasını sağlar.					
19. Evliliğin, rahat bir hayat sağlayacağını düşünürüm.					
20. Evliliğin her insanın yaşaması gereken bir deneyim olduğuna inanırım.					
21. Evliliğin,insanı olgunlaştırdığını düşünürüm.					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı : Halime MADEN
Uyruğu : T.C.
Medeni Durumu : Bekar
Doğum Yeri : Antalya/Kumluca
Doğum Tarihi : 13.09.1991
Cep Telefonu : 0507 951 70 52
E-Posta Adresi : halimemaden@gmail.com
Gelecekteki Hedefler: Sağlıklı bir toplum için sağlıklı bireylere, sağlıklı bireyler için sağlıklı ailelere gerek olduğunu düşünüyorum. İşe ailelerden başlamak istiyorum çünkü; herkesin bir ailesi vardır.

Kısa Özgeçmiş : 13.09.1991 yılında Antalya'nın Kumluca ilçesinde doğdum. Kendini dinleyen, düşünen ve özünü arayan bir çocuk oldum. Buda diğer insanları merak etmemi sağladı. Merakla beraber, gözlemlemeye ve kulak misafiri olmaya başladım. Konuşmaktan ziyade dinlemeyi sevdiğimi fark edince, bunu iyi bir yere kanalize etmem gerekti. Bu sebeple hayalimde olduğu üzere bu bölümde okumayı tercih ettim ve şu anda da Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programına devam etmekteyim. İnsana dair arayışım beni sanata yöneltti. Okul hayatım boyunca amatör olarak tiyatroyla uğraştım. Oyunculüğün, psikolojiyle olan bağına hep inandım. Sanatla olan diğer bir bağım ise edebiyat. Yazmayı öğrenmemle başlayan bu ilgim hala devam etmektedir. Okul hayatım boyunca çeşitli yarışmalara katıldım. Psikoloji alanında yazılması, görülmesi ve söylenmesi gereken çok şey olduğunu düşünüyorum.

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans Bilgileri
Tarihi : 2013-
Okul Adı : Üsküdar Üniversitesi
Bölüm Adı : Klinik Psikoloji
Şehir : İstanbul

Lisans Bilgileri:
Tarihi : 2009- 2013
Okul Adı : İstanbul Kültür Üniversitesi
Bölüm Adı : Psikoloji
Şehir : İstanbul

Lise Bilgileri:

Tarihi : 2005-2009
Okul Adı : Özel Toros Yağmur Lisesi
Şehir : Antalya

İlköğretim Bilgileri:

Tarihi : 1997-2005
Okul Adı : Özel Kumluca Koleji
Şehir : Antalya

ÇALIŞTAY, KONGRE ve AKTİVİTELER

Tarih : Mart 1-2-3, 2013
Program Adı : 2nd International Congress of Attention Deficit and Hiperactivity Disorder “Living with ADHD”

Tarih : Nisan 25-28, 2012
Program Adı : 17. Ulusal Psikoloji Kongresi Boğaziçi Üniversitesi / İstanbul

Tarih : Ocak 12, 2012
Program Adı : Adler Psikolojisi Çerçevesinde Çocuk ve Ergen Eğitimi Yeniden Düşünmek Çalıştayı

Tarih : Aralık 2, 2011 – Mayıs 11, 2012 (34 saat)
Program Adı : Sosyodrama Atölyesi

Tarih : Kasım 30, 2011
Program Adı : AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri) Uygulamalı Test Eğitimi

Tarih : Mayıs 10-14, 2010
Program Adı : “Ateşten Suya...” Raku Çalıştayı III

Tarih : Nisan 03-04, 2010
Program Adı : Eğitim Psikolojisi Sempozyumu III, Özel Eğitim Modelleri ve Uygulamaları

STAJLAR

- Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastahanesi
- Kumluca Devlet Hastahanesi Psikiyatri Kliniği

- NPİSTANBUL Nöropsikiyatri Hastahanesi

TEST EĞİTİMLERİ

- TAT
- Denver
- California Sözel Bellek Testi
- AGTE
- Metropolitan
- Mini Mental Test (MMT)
- MMPI

YABANCI DİL

İngilizce : Orta

BİLGİSAYAR

Microsoft Office Word, Excel, Power Point
SPSS

: İleri seviyede
: İleri seviyede